

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพานจังหวัดเชียงราย ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎี
  - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
  - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม
  - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Police Community Relation)
  - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจชุมชน (Community Policing)
  - 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน (Community Justice)
2. โครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
  - 2.1 ประวัติความเป็นมา และโครงสร้างของสายตรวจอาสา
  - 2.2 บทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา
  - 2.3 การปฏิบัติงานของสายตรวจอาสา
3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการศึกษา

1. แนวคิดและทฤษฎี

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดในเรื่องการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการลดปัญหาการต่อต้าน การขัดแย้งในภารกิจใด ๆ ของโครงการสายตรวจอาสา ซึ่งในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการสายตรวจอาสาในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในหัวข้อต่อไปนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่มเป้าหมายนั้น ๆ ดังนั้นจึงมีนักคิดที่สำคัญหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, น. 139) ได้อธิบายไว้ว่า สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมมือรับผิดชอบใด ๆ อันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเอง

สากล สถิตวิทยานันท์ (2532, น. 21) ให้ความเห็นว่าการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันซึ่งความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือทำร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

4. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร เป็นต้น

5. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่งทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำเช่นผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยลงมือกระทำ

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม คือการที่ประชาชนทุกระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องในภารกิจใดภารกิจหนึ่ง สมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามบทบาทของตนเองโดยเริ่มตั้งแต่วางแผน ร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (อ้างถึงใน มรกต ศรีรัตน, 2535, น. 60) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อกลุ่มดังกล่าวด้วย

สุเมธ ทนายแก้ว (2536, น. 15) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือ และรับผิดชอบต่อกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยกลุ่มหรือองค์กรรองรับประชาชนที่เข้าร่วม

มีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

นิรุช ประสิทธิเมตต์ (2540, น. 8) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันจะมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ (2540, น. 51) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

มยุรี ตันติยะวงค์ษา (2546, น. 26) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า มิได้มีความหมายเพียงแต่การมีกิจกรรมหรือจัดกิจกรรมแล้วให้บุคคลเข้าร่วม หากแต่เน้นกระบวนการที่จะให้มีการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง วางแผน ตัดสินใจ และมุ่งมั่นในการที่จะประกอบกิจกรรม บริหารจัดการ รวมถึงติดตามประเมินผล เป็นการมีส่วนร่วมบนความเสมอภาคเท่าเทียมกันของทุกคน ทุกระดับ

กระบวนการในการมีส่วนร่วม

กระบวนการในการมีส่วนร่วมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือหลายขั้นตอน โดยสามารถแบ่งขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเภทของกิจกรรมไว้ตามความคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

กรรณิกา ชมดี (2524, น. 13) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 10 แบบคือ

1. การมีส่วนร่วมเข้าร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ออกวัสดุอุปกรณ์

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, น. 272-273) ขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในหารค้นหาและสาเหตุของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6-7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และ นโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน
3. ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

อิระวัชร จันทระเสริฐ (2541, น. 79) กล่าวว่า ในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายในการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงานโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ไขปัญหขององค์กร
4. ร่วมตัดสินใจเพื่อใช้ทรัพยากรมีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำให้ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

แควี (อ้างถึงใน เกื้อบุญ สงฆ์เจริญ, 2543, น. 10) แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 5 รูปแบบคือ

1. เป็นสมาชิก

2. เป็นสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุม
3. เป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน
4. เป็นกรรมการ
5. เป็นผู้นำหรือประชาชน

อรพรรณ ภมรสวรรณ (2544, น. 34) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมี 4 ประเด็น คือ

1. ร่วมตัดสินใจ
2. ร่วมปฏิบัติการพัฒนา
3. ร่วมในผลประโยชน์
4. ร่วมประเมิณผล

สตีมนต์ สกุลไกรพีระ (2544, น. 17) กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมมีดังต่อไปนี้

1. ร่วมคิด คือ ร่วมประชุม ในการวางแผนโครงการ ดำเนินการ ติดตามตรวจสอบและดูแลเพื่อให้กิจกรรมโครงการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์

2. ร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมหารือแล้ว จะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุด หรือเหมาะสมที่สุด

3. ร่วมปฏิบัติตามโครงการ
4. ร่วมติดตามและประเมิณผล

สนธิ สุทนต์ (2544, น. 23-24) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญทุกขั้นตอนของการทำงานได้แก่

1. ร่วมริเริ่ม คือ เป็นผู้ริเริ่มให้การดำเนินงานต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นผู้อยู่ในกลุ่มที่เริ่มก่อตัว

2. ร่วมนำทางความคิด คือ เป็นผู้นำทางความคิด ทางการกระทำ ทางกระตุ้น ในกลุ่มสมาชิกให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมที่ทำ

3. ร่วมเป็นกรรมการและร่วมเป็นสมาชิก คือ เป็นผู้ร่วมอยู่ในคณะทำงานทุกขั้นตอน

4. ร่วมชักชวนหรือเป็นผู้ร่วมแนะนำให้ผู้อื่นเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ

5. ร่วมประชุม คือ เข้าร่วมประชุมหาแนวทาง หรือวางแผนงานและนโยบาย

6. ร่วมแสดงความคิดเห็น คือ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ

7. ร่วมประสานงานคือ ร่วมประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ

8. ร่วมแรง คือ เข้าร่วมทำงานที่ต้องออกแรงกายแรงใจในการดำเนินงาน

9. ร่วมออกแรงวัสดุอุปกรณ์ คือ วัสดุ อุปกรณ์ที่ตนมีอยู่เข้าสมทบสนับสนุน

10. ร่วมประเมิณผล คือ เข้าร่วมตรวจสอบในการดำเนินงาน

11. ร่วมติดตามผล คือ ติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการทุกขั้นตอน

12. ร่วมดูแลรักษา ทะนุบำรุง หรือร่วมเป็นเจ้าของ

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (อ้างถึงใน มยุรี ตันติยะวงศ์ษา, 2546, น. 28) กล่าวถึง การวางแผนในกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ลักษณะคือ

1. ร่วมคิด
2. ร่วมวางแผน
3. ร่วมปฏิบัติการ
4. ร่วมติดตามและประเมินผล

สามารถสรุปได้ว่า ในกระบวนการการมีส่วนร่วมนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีความ สัมครใจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามบทบาทของตนเอง โดยสรุปแล้วมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการวางแผน
2. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
3. มีส่วนร่วมในการประเมินผล

รูปแบบการมีส่วนร่วม

สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต (อ้างถึงใน นเร เหล่าวิชา และคณะ, 2539, น. 17) กล่าวว่า การมี ส่วนร่วมส่วนใหญ่จะมี 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง ได้แก่การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาโดยตรงด้วย ตนเองในลักษณะต่าง ๆ เช่น ร่วมเป็นกรรมการบริหารโครงการให้ข้อคิดเห็น การให้ความช่วยเหลือ ในการดำเนินโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม ได้แก่การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรผู้แทน เช่น ให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะผ่านหัวหน้างานหรือคณะกรรมการดำเนินโครงการ

นิรุช ประสิทธิเมตต์ (2540, น. 9) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่นิยมใช้ มี 3 รูปแบบ คือ

1. การกระตุ้น รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้จัดทำแบบหรือโครงการ ซึ่งได้มาจากการประเมิน ความต้องการของประชาชน แล้วมาชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำโครงการนั้น ๆ ให้สำเร็จ

2. การเจรจาต่อรอง รูปแบบนี้คือรัฐบาล และประชาชนร่วมกันกำหนดแผน และปฏิบัติ ให้บรรลุแผน โดยรัฐบาลทำหน้าที่ในการกระตุ้น แนะนำ และสนับสนุนให้โครงการสำเร็จลุล่วงไปได้

3. การจัดการโดยตนเอง รูปแบบนี้ สังคมจะจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรของ สังคมนั้น ๆ กันเอง

มาลี จันทรวิฒร์รังกุล (2544, น. 16) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมี 2 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นกรรมการ คณะทำงาน เพื่อร่วมคิด แก้ไขปัญหา ร่วมกิจกรรม ร่วมดำเนินการ

2. การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์การหรือคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมโดยตรง เช่น ผู้แทนในกลุ่มงาน หรือหน่วยงานต่าง ๆ

เมื่อพิจารณารูปแบบของการมีส่วนร่วมแล้วสามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมมี 2 รูปแบบ ใหญ่ ๆ คือโดยทางตรง คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง เช่น การร่วมคิดปัญหา ร่วมลงมือปฏิบัติ และทางอ้อม คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยที่ไม่ได้เข้าร่วม กิจกรรมด้วยตนเองแต่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วยวิธีการอื่น เช่นการบริจาคเงิน การให้ข้อเสนอแนะ ผ่านบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ทัตดาว บุญपाल (2530, น. 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของบุคคลนั้น มี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพและที่อยู่ อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน น้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนี้ฐานะทางเศรษฐกิจและระดับ การศึกษาแล้ว คุณลักษณะทางสังคมไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนนิสัยประเพณีใน บุคคล หรือกลุ่มคนก็อาจจะมีผลเช่นกัน

Reeder (อ้างถึงใน ภาษิณี ไชยกาญจน์, 2531, น. 10-12) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผล ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือน จะเลือกแบบวิถีการปฏิบัติซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. มาตรฐานคุณค่าของบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้อง กับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง

3. เป้าหมายบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมปกป้องและรักษาเป้าหมายของ ตนเอง

4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้ง มีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

5. ความคาดหวังบุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้อง ประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นเช่นกัน

6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรต้อง กระทำเช่นนั้น

7. การบีบบังคับบุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบีบบังคับให้ทำ

8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ

9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวกับจำนวนและชนิดของโอกาส

10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนเองมีความสามารถ

11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติงานเมื่อเขารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุน

ชูเกียรติ ภัยลี (2536, น. 19-21) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพการสมรส

2. ปัจจัยในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานภาพทางสังคม ความเชื่อ รายได้ อาชีพ พื้นที่ที่ถือครองทำกิน

3. ปัจจัยทางด้านการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ ความสะดวก ทางเลือกในการใช้ช่องทางการสื่อสาร การมีโอกาสได้รับข่าวสาร การพบปะกับเจ้าหน้าที่สนับสนุน

เกียรติศักดิ์ เรือนทองดี (2536, น. 23) ได้กล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนสามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการและผลประโยชน์ของกิจกรรมได้

1. ปัจจัยด้านสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อายุ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรม และโอกาสในการมีส่วนร่วม

2. ปัจจัยด้านการสื่อสารติดต่อ ได้แก่ การติดต่อกับผู้นำในชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนา

3. ปัจจัยด้านค่านิยม ได้แก่ การรวมกลุ่ม การพึ่งตนเอง การศึกษาหาความรู้ การสนใจข่าวสาร การมุ่งมั่นในการพัฒนา และการทำเพื่อส่วนรวม

สิทธิภาพ เมืองคุ้ม (2538, น. 29) กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล เกิดจากความต้องการ ความคาดหวัง และความรู้สึกร่วมประสงคในสิ่งต่าง ๆ

2. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เกิดจากแรงผลักดันจากบุคคลอื่น หรือภาวะบีบบังคับ

อรรถพรณ ภมรสวรรณ (2544, น. 39) กล่าวว่าการศึกษาที่ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาใด ๆ มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในชุมชนเช่นแบบแผนการดำเนินชีวิต ความรู้และทัศนคติต่อกิจกรรมนั้น ๆ การมีโอกาสและการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก นโยบายการพัฒนาของรัฐของทางราชการต่อการพัฒนา โครงสร้างทางการเมืองและสังคมเป็นต้น

วรรณิกานต์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2546, น. 32) กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมแบ่งเป็นปัจจัยหลัก ๆ ได้ 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยทางบุคคลและทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิฐานะ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สถานภาพในครอบครัว ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานที่ทำงาน และระยะเวลาในการประกอบอาชีพในชุมชน

2. ปัจจัยทางด้านสังคมประกอบด้วย ความต้องการเกียรติเป็นที่ยกย่องจากบุคคลอื่น การได้รับการชกแจงจากผู้นำในชุมชน การได้รับการชกแจงจากเพื่อนบ้าน การได้รับการชกแจงจากเจ้าหน้าที่ในโครงการ ความต้องการการเป็นกลุ่มพวก เคยมีกิจกรรมแก้ปัญหาาร่วมกันมาก่อน การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีของคนในชุมชน

สามารถสรุปได้ว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม ไม่ว่าจะในระดับการศึกษา ความเชื่อ ประเพณี ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด รวมทั้งการได้รับการยอมรับหรือการสนับสนุนจากผู้อื่นเป็นปัจจัยซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรม ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่ผู้ศึกษาจะนำมากล่าว คือ

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงมาตรการและวิธีการต่าง ๆ ที่จะปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดอาชญากรรมขึ้นหรือเกิดขึ้นน้อยลง โดยอาจจำแนกออกเป็นการขจัดต้นเหตุของการเกิดอาชญากรรม การขจัดความปรารถนาที่จะกระทำผิด และการตัดช่องโอกาสที่จะกระทำผิด ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน จึงนับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของตำรวจที่ต้องหามาตรการในการการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2546, น. 247-248) กล่าวไว้ว่าการป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไปมักจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการป้องกันก่อนการเกิดอาชญากรรม
2. ขั้นตอนการป้องกันภายหลังการเกิดอาชญากรรม

ในการป้องกันอาชญากรรมทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ มักจะพิจารณาสาเหตุของอาชญากรรมเป็นหลัก เมื่อทราบว่าจะอะไรเป็นสาเหตุแล้วจึงจะสามารถป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นหรือให้เกิดขึ้นน้อยลง ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุของอาชญากรรมได้ 3 ประการดังนี้ เงื่อนไขทางสังคม เงื่อนไขทางจิตใจและเงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อม เงื่อนไขทั้งสามอย่างนี้ได้อย่างหนึ่งหรือรวมกันอาจก่อให้เกิดการประกอบอาชญากรรมได้และในการที่จะป้องกันอาชญากรรมไม่ให้เกิดขึ้นตามสาเหตุเหล่านี้

มนัส ครุฑไชยันต์ (2530) กล่าวถึงการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาลไว้ว่า สาเหตุอาชญากรรมเกิดจากเจตนาในการกระทำผิด และโอกาสในการกระทำผิด ดังนั้นการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอาจแบ่งได้ 2 ส่วนคือ

1. การป้องกันอาชญากรรมได้แก่การใช้มาตรการและวิธีการต่าง ๆ ที่จะไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นแบ่งเป็น 3 มาตรการ คือ

- 1.1 มาตรการป้องกันพื้นฐานเป็นการปฏิบัติภายใต้แนวความคิดที่สอดคล้องกับองค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรม ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมของสังคม สถานภาพของผู้ที่จะประกอบอาชญากรรม โอกาสในการประกอบอาชญากรรม ทั้งสามองค์ประกอบนี้จะเห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่แก้ไขและป้องกันได้ คือ องค์ประกอบที่สาม โดยการทำให้คนร้ายมีโอกาสที่จะประกอบอาชญากรรมน้อยที่สุด สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

- 1.1.1 ตัดช่องโอกาสของคนร้ายโดยตรง ด้วยการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบปรากฏในพื้นที่และช่วงเวลาที่เหมาะสมตามข้อมูลอาชญากรรม เช่น ในช่วงเวลาเปิดทำการธนาคาร ร้านค้าทอง ไปประจำจุดที่ชุมชนหนาแน่น สถานที่ท่องเที่ยว ตรวจพื้นที่เปลี่ยวในเวลากลางคืน ซึ่งล่อแหลมต่อการเกิดเหตุประทุษร้ายต่อทรัพย์ ใช้ตำรวจเป็นหลักในการปฏิบัติทั้งสายตรวจจรดยนต์ สายตรวจจรดจักรยานยนต์ สายตรวจเดินเท้า ยามจุด และจุดตรวจ

- 1.1.2 ขจัดมูลเหตุ คือตัดโอกาสของคนร้ายโดยทางอ้อม ภายใต้ขีดความสามารถและขอบข่ายอำนาจ ยกเว้นปัญหาคนยากจน คนตกงาน ผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยหรืออื่น ๆ ซึ่งเป็นมูลเหตุหนึ่งของการเกิดอาชญากรรม ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะแก้ไขได้

1.2 มาตรการป้องกันตามปกติ เป็นการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานเพื่อผลการป้องกันการเกิดอาชญากรรมทั่วไปในทุกคดี และมีการติดต่อ ตรวจสอบการปฏิบัติงานตลอดจน ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

1.3 มาตรการป้องกันเชิงรุก มาตรการนี้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับมาตรการปราบปราม แต่ยังไม่ถึงขั้นจับกุม เป็นการปฏิบัติที่เข้าไปใกล้คนร้ายมากขึ้นกว่าในมาตรการป้องกันตามปกติ วิธีการนี้เน้นย้ำการกระทำที่สม่ำเสมอ โดยไม่หวังผลการจับกุมเพียงแต่มุ่งในการป้องกัน หากสามารถจับกุมได้ก็จะเป็นผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่มากขึ้น

2. การปราบปรามอาชญากรรมได้แก่ การใช้มาตรการระงับการกระทำผิดและการจับกุมควบคุมอาชญากร เพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือไม่ให้อ่อนกลับมาประกอบอาชญากรรมอีก และเป็นการลงโทษอาชญากรให้เด็ดขาด ทั้งยังสามารถข่มขู่ยับยั้งไม่ให้ผู้อื่นคิดจะประกอบอาชญากรรมแบ่งออกเป็น 2 มาตรการ คือ

2.1 มาตรการปราบปรามปกติ ได้แก่การป้องกันระงับเหตุขณะเกิดอาชญากรรม และสืบสวนติดตามจับกุมคนร้ายภายหลังเกิดเหตุ ตลอดจนสืบสวนหาข่าวอาชญากรรมอย่างต่อเนื่องทุกวิธี เช่นการปราบปรามอาวุธสงคราม อาวุธปืนเถื่อน ยาเสพติด ของหนีภาษี เป็นต้น

2.2 มาตรการปราบปรามเชิงรุก เช่นการจัดให้มีการระดมกวาดล้างอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับเหตุการณ์ และสถานภาพอาชญากรรม

ชุดสงวน สุธีสร (2546, น. 107-109) ได้กล่าวการป้องกันอาชญากรรม 7 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบของสังคมไร้ระเบียบ (Social disorganization model) การไร้ระเบียบไม่ว่าจะเป็นตัวสังคม ชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม ล้วนแต่ไม่มีความสำคัญ ต่อคนในชุมชน ต่างอ่อนแอ ไม่มีความผูกพันทางสังคม ทำให้คนไม่ใส่ใจซึ่งกันและกัน เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว เกิดสภาวะแตกแยกในสังคม การป้องกันอาชญากรรมจะทำได้ก็เมื่อจัดระเบียบของสังคม พยายามให้ระบบการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ จัดระเบียบสังคมใหม่ นำกฎระเบียบเข้ามาบังคับใช้กับพฤติกรรมของคนในสังคม เสริมสร้างการพบปะสังสรรค์ในสังคม เมื่อสังคมเกิดความสามัคคี ประชาชนรักสังคมที่ตนเองอยู่อาศัย การร่วมมือกันป้องกันอาชญากรรมก็จะเกิดขึ้น

2. รูปแบบการควบคุมทางสังคม (Social control model) แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การควบคุมแบบเป็นทางการ (formal social control) และการควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ (informal social control) การควบคุมนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้คนในสังคมมีพฤติกรรมไปในทิศทางของบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งหมายถึง จารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคม การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการนี้ถ้าไม่ปฏิบัติตาม จะถูกลงโทษโดยกฎหมาย ในขณะที่การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกตำหนิ ดังนั้น

รูปแบบนี้จะเน้นให้มีความผูกพันทางสังคม และให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคม เพื่อจะได้ปฏิบัติตัวให้เหมาะสม ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตัวตามบรรทัดฐานของสังคมแล้ว อาชญากรรม จะไม่เกิดขึ้นเท่ากับเป็นการป้องกันสังคมในตัวเอง

3. รูปแบบสนับสนุนทางสังคม (Social support model) หมายความว่า การมีเพื่อนบ้านที่มีความสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน จะมีระบบการสนับสนุนหรือเกื้อหนุนต่อกัน ทำให้การป้องกันพฤติกรรมต่อต้านสังคมได้ เพราะการมี การสนับสนุนทางสังคมทำให้คนเรามีกำลังใจ จะรู้สึกว่ามีคนรักคนห่วงใย ทำให้เราไม่ยอมไปยุ่งเกี่ยวกับคนไม่ดี ไม่อยากทำตัวไม่ดี เพราะทำให้คนที่รักเรา และสนับสนุนเราต้องผิดหวังเสียใจ ทำให้เป็นการป้องกันอาชญากรรมได้ ในทางกลับกันถ้าขาดการสนับสนุนทางสังคม หมายถึงครอบครัว เพื่อน ชุมชนแล้ว จะรู้สึกเหมือนอยู่ตัวคนเดียว จะทำอะไรก็ได้ เพราะไม่ต้องคำนึงถึงความรู้สึกใคร จะไม่กลัวการกระทำผิด ดังนั้นต้องฟื้นฟูความสมานฉันท์ในสังคม เพื่อสังคมจะได้ปลอดอาชญากรรม

4. รูปแบบการลดช่องโอกาส หรือรูปแบบการตัดโอกาสของการประกอบอาชญากรรม (opportunity reduction model) คือการตัดโอกาสโดยการป้องกันไม่ให้ผู้ร้ายมีโอกาสจะลงมือกระทำความผิด เช่นทางเข้าบ้านมีด ผู้ร้ายอาจจะข่มขู่เพื่อดักปล้นเจ้าของบ้านอยู่ก็ได้ การลดช่องโอกาสคือการติดไฟให้แสงสว่างผู้ร้ายจะกลัวไม่กล้ากระทำความผิดเพราะกลัวผู้เสียหายจะจำหน้าได้ หรือการนำแนวคิดทฤษฎีกิจวัตรประจำวันมาลดช่องโอกาสการกระทำความผิด คือการเปลี่ยนรูปแบบในวิถีชีวิตบ้างเพื่ออาชญากรจะไม่สามารถเดาได้ว่า เราจะทำอะไร เมื่อไร เวลาใด ที่ไหน เป็นต้น

5. รูปแบบการออกแบบสภาพแวดล้อม (Crime prevention through environmental design model) อาจมีการเปลี่ยนรูปแบบของสถานที่เพื่อให้เหมาะสมกับการป้องกันอาชญากรรม มุ่งเน้นที่ตัวเหยื่อ และเป้า (สิ่งของ) ของการตกเป็นเหยื่อ การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม มากกว่าตัวอาชญากร ดังนั้นสภาพแวดล้อม ควรเอื้ออำนวยให้ตัวเหยื่อได้รับความปลอดภัยมากที่สุด โดยเน้นเรื่องแสงสว่าง ไฟฟ้า ถนน

6. รูปแบบการจู่โจมอาชญากรรม (Crime attack model) หมายถึงอาชญากรรมจะถูกขัดขวางได้โดยการมีรถตำรวจสายตรวจออกตระเวน ฝึกระวังถนน หรือบริเวณที่มักจะมีอาชญากรรม นอกจากนี้หลังจากมีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้นต้องพยายามสืบสวนให้เร็วที่สุด และทำการจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ ทำให้สามารถกักขังป้องกันไม่ให้ทำผิดอีก รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ตำรวจมักจะใช้กันอย่างกว้างขวาง

7. รูปแบบการบริการชุมชน หรือทีมเพื่อนบ้าน-ตำรวจ (Community service model or neighborhood-police team) รูปแบบนี้ทำให้ชัดเจนเรื่องของภูมิศาสตร์ของบริเวณที่ควบคุมดูแล ชาวบ้านจะรู้จักชุมชนของตัวเองดีที่สุด เน้นการปฏิบัติงานเป็นหนึ่งเดียวของชาวบ้านในชุมชนกับ

ตำรวจ และประการสุดท้ายทำให้เกิดการกระจายอำนาจ เพราะชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในการดูแลสวัสดิภาพของชุมชนตนเอง ทำให้สามารถป้องกันอาชญากรรมได้เป็นอย่างดีเยี่ยม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การป้องกันอาชญากรรมมีมากมายหลายแบบ และหลายระดับ มีส่วนสัมพันธ์กัน ซึ่งการวางแผนป้องกันอาชญากรรมที่ดี และประสบผลสำเร็จ ขึ้นอยู่กับ การพิจารณาแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมเพื่อนำไปปรับใช้กับชุมชนของตน เพื่อควบคุมอาชญากรรม ไม่ให้เกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นกับชุมชนของตนให้น้อยที่สุด

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจชุมชนสัมพันธ์

พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธ์ (2540, น. 114-120) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ว่าต้นเหตุของการเกิดทฤษฎีตำรวจชุมชนสัมพันธ์ มีจุดเริ่มมาจากต่างประเทศ ดังนั้นจึงขอเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของทฤษฎีงานตำรวจชุมชนเป็น 2 ด้านคือ ความหมายของทฤษฎีและงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ในทัศนะของชาวต่างประเทศและความหมายในทัศนะของนักวิชาการไทย

ความหมายของทฤษฎีและงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในทัศนะของชาวต่างประเทศ

คณะกรรมการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม ของประธานาธิบดีอเมริกา กล่าวถึงความหมายของทฤษฎีและงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ไว้ว่า คือ กระบวนการที่กำหนดทิศทางให้บุคลากรตำรวจทั้งหมดในแต่ละองค์กร หันเหพฤติกรรมไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ภายนอกองค์กร ในลักษณะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุถึงวัตถุประสงค์หลักขององค์การตำรวจ เมื่อพิจารณาจากความหมายดังกล่าวแล้วจะทำให้ทราบถึงจุดมุ่งหวังอันปลายคือ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานและเจ้าหน้าที่อื่น ตลอดจนคนในชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความนับถือไว้ใจและให้ความร่วมมือสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงาน

ศูนย์ความสัมพันธ์ของตำรวจและชุมชนแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของคำว่าตำรวจชุมชนสัมพันธ์ ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรตำรวจและชุมชนรวมถึงความสัมพันธ์เฉพาะบุคคลกับทั้งความสัมพันธ์ของกลุ่มด้วย

ความสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติที่บอกให้รู้ว่าผู้คนทำอะไรและทำอย่างไร งานตำรวจชุมชนสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายสุดท้ายเพื่อความสัมพันธ์ของมนุษย์เพื่อปรับปรุงความประพฤติของมนุษย์ที่สวนทางกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและระหว่างบุคคล

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ของมนุษย์ซึ่งอาจเป็นความสัมพันธ์กับความขัดแย้งระหว่างมนุษย์แต่ละกลุ่ม ตำรวจชุมชนสัมพันธ์จะต้องพยายามทำความเข้าใจเรื่องขัดแย้ง โดยการตั้งใจทำให้ความขัดแย้งหมดไปหรือใช้ความขัดแย้งไปในทางสร้างสรรค์

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวของมนุษย์และในความสัมพันธ์นี้ก็ย่อมมีความขัดแย้งต่อกันของแต่ละคน ซึ่งอาจเป็นคนของกลุ่มเดียวหรืออาจจากต่างกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสัมพันธ์เป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาความสัมพันธ์ของตำรวจชุมชนซึ่งเป็นการทำงานที่ได้ผล

ความสัมพันธ์ของเชื้อสาย เป็นเหมือนส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ของตำรวจชุมชน เป็นลักษณะของการยอมรับว่าเชื้อสายหนึ่งแตกต่างไปจากคนที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคม ทั้งรูปร่างหน้าตา และวัฒนธรรม แต่รวมกันอยู่ได้โดยความสัมพันธ์ของเชื้อชาติ ตำรวจควรพัฒนาความเข้าใจถึงความต้องการของชนกลุ่มน้อยในสังคมด้วย ต้องดัดแปลงวิธีการเพื่อสามารถให้บริการแก่เขาอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อเปรียบเทียบกับที่ได้ให้บริการแก่ประชาชนหมู่อื่น

ความหมายของทฤษฎีและงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ในทัศนะของนักวิชาการไทย

กรมตำรวจ ให้ความหมายของกิจกรรม และยุทธศาสตร์ของงานชุมชนสัมพันธ์ว่า เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างตำรวจกับกลุ่มบุคคลเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไป เพื่อให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายเกิดความใกล้ชิดและเป็นมิตรกัน จะทำให้สามารถพึ่งตนเองในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ระดับหนึ่ง เช่น การออกเยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำต่าง ๆ และการฝึกอบรมให้ความรู้แก่บุคคลกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นเฉพาะเด็กและเยาวชน หรือประชาชนทั่วไปทำให้สามารถแก้ปัญหาและทำงานร่วมกับตำรวจได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาจราจร ปัญหาอัคคีภัยและอุบัติเหตุ ปัญหายาเสพติดให้โทษ ฯลฯ

คณะกรรมการดำเนินการประชาสัมพันธ์ และมวลชนสัมพันธ์ของกรมตำรวจ ได้กำหนดนิยามงานชุมชนสัมพันธ์ในหน้าที่ตำรวจไว้ว่า คือ งานที่ตำรวจได้กระทำ เพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ เกิดรวมตัวกัน มีความสัมพันธ์ ผูกพันเกี่ยวข้องกัน ร่วมมือประสานการปฏิบัติ หรือช่วยเหลือและสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจ และเป็นการดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการเพื่อให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความเข้าใจในปัญหาซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้กล่าวถึงงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ไว้ว่า คือ กระบวนการที่กำหนดทิศทางให้บุคลากรตำรวจทั้งหมดในแต่ละองค์กรได้หันเหพฤติกรรมไปสู่การมีพฤติกรรมไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ

ภายนอกองค์กร ในลักษณะที่จะเอื้ออำนวยให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักขององค์กร
 ดำรง

แสวง ธีระสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงมรรควิธีต่าง ๆ ที่จะทำให้เห็นว่
 ดำรงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และดำรงกับประชาชนต่างมีความสัมพันธ์เข้าใจในปัญหาของกัน
 และกัน ความร่วมมือของประชาชน จะเป็นส่วนสนับสนุนงานของดำรงในการแก้ปัญหาอาชญา
 กรรมเพื่อให้เกิดความสงบสุขในชุมชน

สวัสดิ์ อมรวินวัฒน์ (2533) ได้กล่าวถึงงานดำรงชุมชนสัมพันธ์ เมื่อครั้งเป็นประธานใน
 พิธีเปิดการอภิปรายเชิงวิชาการ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านชุมชนสัมพันธ์ของ
 กองบัญชาการตำรวจนครบาลไว้ว่า เป็นมาตรการเชิงรุกที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทัศนคติ
 และความเข้าใจอันดีระหว่างดำรงกับประชาชน ซึ่งการสร้างเสริมความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็เพื่อให้
 ประชาชนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ดำรง ในด้านการ
 ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ด้วยความศรัทธาและเต็มใจ

วิสุทธิ กิตติวัฒน์ ได้กล่าวถึงการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนด้วยงานชุมชน
 สัมพันธ์ว่า หมายถึงวิถีทางต่าง ๆ ซึ่งเน้นให้เห็นว่าดำรงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคม มิใช่เป็น
 หน่วยงานที่ทำหน้าที่รักษากฎหมายหรือคอยออกคำสั่งบังคับแก่ประชาชน ซึ่งความสัมพันธ์ที่จะ
 ก่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นนี้ มิใช่เป็นแค่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยประชาสัมพันธ์
 เท่านั้น แต่เป็นความสัมพันธ์กับทุกหน่วยงานทุกส่วนของกรมดำรง รวมไปถึงนโยบายในการ
 บริหาร การควบคุม และระเบียบวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ของดำรง ในการปฏิบัติหน้าที่ และที่สำคัญ
 ที่สุดก็คือ ดำรงฝ่ายปฏิบัติการที่มีหน้าที่สัมผัสกับประชาชนโดยตรง

ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวถึงโครงการดำรงชุมชนสัมพันธ์ว่า เป็นหลักการที่สอดคล้อง
 กับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งดำรงต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน ในอันที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจ
 ในบทบาทและหน้าที่ที่ซับซ้อนของดำรง เป็นการดำเนินงานที่มีความหมายกว้างไกลกว่าการ
 ประชาสัมพันธ์ เพราะดำรงชุมชนสัมพันธ์ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญและมีส่วนประกอบ
 ที่สำคัญและมีความหมายเท่า ๆ กัน 3 ส่วน คือ การประชาสัมพันธ์ การบริการประชาชนที่ดี และ
 ความร่วมมือที่ดีแก่ประชาชน

ไพรัช พงษ์เจริญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ดำรงไทยในอนาคตว่า งานดำรงชุมชน
 สัมพันธ์ เป็นแนวทางของการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน เป็นการแสวงหาวิธีที่จะทำให้
 ประชาชนเกิดความรัก เกิดความเชื่อมั่น เชื่อถือ ศรัทธา ไว้วางใจ และยอมรับการปฏิบัติงานของ
 ดำรง ทั้งในภาพรวม และภาพตัวบุคคล

นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม
การตำรวจชุมชน ตำรวจชุมชนสัมพันธ์

นโยบายการตำรวจชุมชน ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ เป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม โดยการจัดทำแผนแม่บทสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545-2549) ได้แบ่งงานย่อยออกเป็น 5 ด้าน ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นโยบายของรัฐบาล กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี และระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาระบบการบริหารและการปฏิบัติราชการเป็นหลักการสำคัญในการจัดทำแผนสำนักงานตำรวจแห่งชาติแม่บท ฉบับที่ 4 ประกอบด้วยแผนในแต่ละด้าน โดยแต่ละแผนจะแสดงภาพปัญหาวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการ ซึ่งแยกออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. แผนด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.1 สภาพปัญหา

อาชญากรรมเป็นปัญหาที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแต่จะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ใต้นั้นขึ้นอยู่กับความแปรผันของสภาวะการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ปัจจุบันสภาวะการณ์ในทุกด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้เกิดผลดีและผลเสีย ผลนั้นก่อให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจสังคมโดยรวม นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมที่สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและความเสียหายแก่รัฐเป็นอย่างมาก อาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการกระทำผิดที่สลับซับซ้อนมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการกระทำความผิดควบคู่ไปกับการอาศัยช่องว่างของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชญากรรมทั่วไป ยาเสพติดให้โทษ การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธปืน อาวุธสงคราม การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา การกระทำความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน การธนาคาร ภาษีอากร การลักลอบนำเข้าเชื้อเพลิงและก๊าซโดยผิดกฎหมาย และการกระทำผิดในลักษณะเป็นมือปืนรับจ้าง เหล่านี้เป็นต้น

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนตลอดจนความสงบเรียบร้อยของสังคม

1.2.2 เพื่อพัฒนาระบบการป้องกันอาชญากรรมทุกประเภทให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2.3 เพื่อพัฒนาสถานีตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักให้มีความพร้อมในทุกด้าน ให้สามารถบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.4 เพื่อธำรงและรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ศาสนาอื่น และวัฒนธรรมดีงามของประเทศไทย

1.2.5 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาเสพติดที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในลักษณะบูรณาการ

1.2.6 เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมโดยสนับสนุนการป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติด เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

1.3 แนวทางการดำเนินงาน

1.3.1 แผนการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

1.3.1.1 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางอาญา

1.3.1.2 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน ผิดกฎหมาย อาวุธสงคราม และวัตถุระเบิด

1.3.1.3 งานรักษาความปลอดภัยและอำนวยความสะดวก ตลอดจนคุ้มครองผลประโยชน์ของนักท่องเที่ยว

1.3.1.4 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับศาสนา

1.3.1.5 งานควบคุมอบายมุข

1.3.1.6 งานสืบสวนเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

1.3.2 แผนงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมพิเศษ

1.3.2.1 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

1.3.2.2 งานป้องกันและปราบปรามมือปืนรับจ้างและผู้สนับสนุน

1.3.2.3 งานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ ภาษีอากร การคุ้มครองผู้บริโภค อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีและทรัพย์สินทางปัญญา

1.3.2.4 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับเชื้อเพลิง

1.3.2.5 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายในน่านน้ำ

1.3.3 แผนงานแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน

1.3.3.1 งานชุมชนและงานมวลชนสัมพันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและอาชญากรรมพิเศษ พัฒนาระบบการบริหารจัดการและวิธีการปฏิบัติ

งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ เพื่อเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

1.3.3.2 งานส่งเสริมเผยแพร่ความรู้และแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

- ขยายขอบเขตเป้าหมายของงานชุมชนสัมพันธ์ในด้านการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันอาชญากรรมและยาเสพติด
- จัดทำสื่อโฆษณาทางวิทยุ โทรทัศน์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เพื่อเผยแพร่งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ และเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของงานตำรวจและของตนเองในการช่วยเหลือดูแลสังคม
- สนับสนุนองค์กรเอกชนและประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยรวมทั้งให้รู้จักการป้องกันตนเองในขั้นต้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือทางราชการอีกส่วนหนึ่ง

2. แผนด้านอำนวยความยุติธรรม

2.1 สภาพปัญหา

ปัจจุบันงานอำนวยความยุติธรรมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มุ่งเน้นงานสืบสวนสอบสวนเป็นหลักซึ่งต้องอาศัยงานด้านนิติเวชวิทยา เทคโนโลยีนิติวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการพิสูจน์การกระทำผิดของผู้ต้องหา เพราะการกระทำผิดบางประเภทได้มีการพัฒนารูปแบบให้มีความสลับซับซ้อนหรือเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ให้ยากต่อการสืบสวนสอบสวน

นอกจากนี้ยังประสบปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านงบประมาณในการสืบสวนปัญหาด้านอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ และตรวจพิสูจน์ทางวิทยาการปัญหาอิทธิพลเข้าแทรกแซง ใช้อำนาจโดยมิชอบ รวมทั้งปัญหาขาดความร่วมมือจากประชาชนในการให้เบาะแสหรือเป็นพยานในคดี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ พบว่ามีความล้าสมัย ข้ำซ้อนและบางเรื่องขาดความชัดเจน

2.2 วัตถุประสงค์

2.2.1 เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมในอันที่จะนำมาสู่ความเชื่อถือศรัทธาต่อการอำนวยความยุติธรรมพร้อมกับให้ความร่วมมือในการสนับสนุนในภารกิจตำรวจ

2.2.2 เพื่อปรับปรุงพัฒนาระบบการบริหารงานสืบสวนสอบสวนงานวิทยาการเทคโนโลยีและนิติเวชวิทยาให้มีความเชี่ยวชาญ ทันสมัย มีประสิทธิภาพ

2.2.3 เพื่อปรับปรุงให้พนักงานสอบสวนมีคุณภาพ คุณธรรม และจรรยาบรรณอย่างเหมาะสม และมีความเป็นวิชาชีพมากขึ้น

2.2.4 เพื่อยกระดับความร่วมมือระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่จะอำนวยความสะดวกให้รวดเร็ว ถูกต้อง และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

2.2.5 เพื่อพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับแนวทางการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคต

2.3 แนวทางการดำเนินการ

2.3.1 แผนงานสอบสวน

2.3.2 แผนงานพิสูจน์หลักฐานและทะเบียนประวัติอาชญากร

3. แผนด้านการรักษาความมั่นคง

3.1 สภาพปัญหา

ในปัจจุบันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกกำลังเคลื่อนเข้าสู่สังคมไร้พรมแดนหรือโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้นานาประเทศมีการร่วมมือและเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจมากขึ้น การแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจจึงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เช่นเดียวกับสถานการณ์ภายนอกประเทศที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ยังคงมีข้อพิพาทหรือปัญหาขัดแย้ง ที่ส่งผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ กระจายอยู่ทุกภูมิภาคของโลก การก่อการร้ายข้ามชาติ เป็นภัยคุกคามประเทศต่าง ๆ และประเทศไทยสถานการณ์ชายแดนที่ยังคงมีข้อพิพาทอยู่เป็นระยะเนื่องจากภูมิประเทศ

จากปัญหาสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติซึ่งเป็นหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่จะต้องเสริมสร้างการรักษาความมั่นคงของสถาบันต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยมีความรู้สึกสงบสุข เกิดความมั่นคงปลอดภัยและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

3.2 วัตถุประสงค์

3.2.1 เพื่อถวายเป็นความปลอดภัยและถวายพระเกียรติแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ไว้อย่างสูงสุด

3.2.2 เพื่อป้องกันและปราบปรามการก่อการร้ายข้ามชาติ

3.2.3 เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาความปลอดภัย

3.2.4 เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพงานด้านการข่าว

3.2.5 เพื่อปรับปรุงงานรักษาความสงบเรียบร้อยการชุมนุมประท้วงให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเป็นไปตามหลักสากล

3.2.6 เพื่อให้ดำเนินการต่าง ๆ กับบุคคลต่างด้าวที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.7 เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.8 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการรักษาความมั่นคง

3.2.9 เพื่อเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน

3.2.10 เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยเน้นการสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านภายในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

3.3 แนวทางการดำเนินงาน

3.3.1 แผนงานความมั่นคงปลอดภัย

3.3.1.1 งานถวายความปลอดภัย

3.3.1.2 งานต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ

3.3.1.3 งานรักษาความปลอดภัยบุคคลหรือสถานที่สำคัญ

3.3.1.4 งานด้านการข่าว

3.3.1.5 งานรักษาความเรียบร้อยในกรณีการชุมนุมประท้วงเรียกร้องของประชาชน

3.3.1.6 งานเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

3.3.1.7 งานควบคุมคนเข้าเมือง

3.3.1.8 งานป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.3.1.9 งานชุมชนและงานมวลชนสัมพันธ์

- พัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการแก้ไขปัญหาพื้นที่ชายแดน ขยายงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์โดยปฏิบัติงานเชิงรุกทุกรูปแบบเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างตำรวจและประชาชน รวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมสนับสนุนการปฏิบัติงาน และเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาของกันและกัน โดยเน้นการติดต่อสื่อสารระหว่างตำรวจกับประชาชนให้มีลักษณะสองทาง เพื่อมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่เบื้องต้น

- ส่งเสริมการพัฒนาและสนับสนุนเยาวชน ประชาชน ทั้งในรูปแบบของกลุ่มประชาชน กลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนให้เป็นผู้มีจิตสำนึกมีความรับผิดชอบ ความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของภูมิภาคอันเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นไทย โดยตระหนักถึงความสำคัญในการใช้ทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์และใช้หลักประชาสังคมในการพัฒนาการมีส่วนร่วม

3.3.2 แผนงานความมั่นคงบริเวณแนวชายแดน

3.3.2.1 งานป้องกันและรักษาสถานการณ์ชายแดน

3.3.2.2 งานพัฒนาช่วยเหลือประชาชนเพื่อความมั่นคงของชาติ

4. แผนด้านพัฒนาการบริการ

4.1 สภาพปัญหา

การบริหารงานบุคคล ถูกแทรกแซงจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก องค์กร ระบบความรู้ความสามารถ และคุณธรรมไม่ได้ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของข้าราชการตำรวจ ระบบการสรรหาในปัจจุบัน ล้าสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งอัตรากำลังพลในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ป้องกันปราบปราม อำนาจการและสนับสนุนมีไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นทุกด้านอีกทั้งบุคลากรส่วนใหญ่ขาดการพัฒนาประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ทักษะและ ยุทธวิธีการทำงานให้เหมาะสม รองรับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา

4.2 วัตถุประสงค์

4.2.1 เพื่อพัฒนาระบบการบริหารงานกำลังพลและพัฒนาองค์กรระบบให้มีประสิทธิภาพ

4.2.2 เพื่อพัฒนางานงบประมาณการเงินและการส่งกำลังบำรุงให้มีประสิทธิภาพ และมีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

4.2.3 เพื่อพัฒนาเทคโนโลยี ให้มีความทันสมัยและมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน รองรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

4.2.4 เพื่อพัฒนาองค์กรและวิธีปฏิบัติงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ทุกหน่วยงานสามารถพัฒนาการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.5 เพื่อพัฒนาส่งเสริมปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเน้นการประชาสัมพันธ์เชิงรุกและใช้หลักการบริหารจัดการ เพื่อให้การประชาสัมพันธ์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว

4.3 แนวทางการดำเนินการ

4.3.1 แผนงานกำลังพล ได้แก่ งานสรรหา งานจัดกำลังพล งานพัฒนาข้าราชการตำรวจ งานพัฒนางานด้านวินัย งานสวัสดิการงานพัฒนาการประเมิน

4.3.2 แผนพัฒนาองค์กรและระบบวิธีการปฏิบัติงาน ได้แก่ งานปรับโครงสร้าง งานปรับระบบตำแหน่งค่าตอบแทน งานพัฒนาการกระจายอำนาจการบริหารงาน จัดทำและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับและคำสั่งที่เกี่ยวข้อง

4.3.3 แผนงานงบประมาณการเงิน

4.3.4 แผนงานส่งกำลังบำรุง

4.3.5 แผนงานเทคโนโลยี

4.3.6 แผนงานบริหารจัดการ

4.3.7 แผนงานประชาสัมพันธ์

5. แผนด้านจรรยาบรรณและการบริการสังคม

5.1 สภาพปัญหา

ปัญหาการจรรยาบรรณที่ดีทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ในส่วนภูมิภาคเกิดจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของสังคมเมือง ก่อให้เกิดปัญหาอุบัติเหตุ ปัญหาอากาศเป็นพิษตามมาซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรง จนยากแก่การบรรเทาปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

5.2 วัตถุประสงค์

5.2.1 เพื่อศึกษาและหาวิธีการแก้ไขปัญหาการจรรยาบรรณอย่างเป็นระบบ

5.2.2 เพื่อให้ทุกหน่วยงานรณรงค์เสริมสร้างวินัยจรรยาบรรณเกิดเป็นค่านิยมที่ดีแก่สังคม

5.2.3 เพื่อพัฒนาระบบการให้บริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขแก่ข้าราชการตำรวจ

5.2.4 เพื่อให้การรักษาพยาบาล ณ จุดเกิดเหตุมีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน

5.2.5 เพื่อป้องกันและลดการติเชื้อ เอช ไอ วี

5.2.6 เพื่อลดจำนวนผู้ป่วยยาเสพติด บำบัดการรักษาฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ป่วยยาเสพติด

5.2.7 เพื่อให้งานป้องกันและระงับอัคคีภัย ตลอดจนสาธารณสุขทุกประเภท ในความรับผิดชอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีมาตรฐานสามารถให้ความคุ้มครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.8 เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ในการป้องกัน และระงับอัคคีภัยและบรรเทาสาธารณภัย สามารถช่วยเหลือตนเองและเข้าร่วมกับภาครัฐในการป้องกันได้

5.3 แนวทางการดำเนินงาน

5.3.1 แผนงานการจราจร ได้แก่ งานจราจรในโครงการพระราชดำริ งานบริหารงานจราจร งานอำนวยความสะดวกการจราจร การป้องกันอุบัติเหตุและมลภาวะ

5.3.2 แผนการบริการทางการแพทย์ ได้แก่ การแพทย์และอนามัย ตำรวจงานบริการรักษาพยาบาลโรคเอดส์ งานประกันสุขภาพถ้วนหน้า งานบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

5.3.3 แผนงานบรรเทาสาธารณภัยและช่วยเหลือประชาชน ได้แก่ งานดับเพลิงบรรเทาสาธารณภัยและช่วยเหลือประชาชน งานส่งเสริมความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับตำรวจชุมชน (Community Policing)

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีสังคมที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ สถานภาพ ชุมชน ค่อนข้างชัดเจน ลักษณะของชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันในเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม ความเชื่อ วิถีชีวิต ตลอดจน อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน บ่อยครั้งที่เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นออกไปอยู่ชุมชนใหม่ โดยชุมชนเดิมเริ่มสลายไป ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในเมืองเคย์ตัน ความแตกต่างทางสีผิว การกีดกันที่ฝังลึกแต่ในอดีต ทำให้เกิดความขัดแย้ง ความเป็นศัตรู และการไม่ลงรอยกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอำนาจเหนือกว่าที่มีอยู่เดิมจากคนผิวขาวสู่คนผิวดำในช่วงทศวรรษ 1960 ความขัดแย้งเหล่านี้ได้ขยายวงจากชุมชนเข้าไปสู่คนผิวขาวและคนผิวดำในหมู่เพื่อนนักเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย จนจนถึงปัจจุบัน ร่องรอยความขัดแย้งยังปรากฏอยู่เสมอ ความขัดแย้งที่มีอยู่ในสังคมเมื่อประกอบเข้ากับปัญหาอาชญากรรม ความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมืองที่มีการเดินขบวนต่อต้านสงครามเวียดนาม การชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องสิทธิ ทำให้ตำรวจต้องปรับตัวแสวงหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาในแต่ละรัฐ แต่ละบ้านเมือง แต่ละชุมชน อาจมีวิถีทางของตน แต่หลักใหญ่แล้วมีความใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน

การตำรวจชุมชน (Community Policing) ของสหรัฐอเมริกา เป็นผลมาจากการวิวัฒนาการในงานของตำรวจซึ่งมีความเคลื่อนไหวและปรับปรุงตัวเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนมาโดยตลอด ซึ่ง วิวัฒนาการของตำรวจชุมชนของสหรัฐอเมริกา สามารถแบ่งเป็นยุคได้ดังนี้ ยุคการเมือง (Political Era) ยุคปฏิรูปเข้าสู่อาชีพตำรวจ (Reform Era) ยุคแก้ปัญหของชุมชน (Community Problem Solving Era) 1960-1980 ชุดปฏิบัติการตำรวจ, 1970 ชุดปฏิบัติการ

ตำรวจชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation) 1980 เป็นต้นมา ยุคการตำรวจชุมชน (Community Policing)

ความหมายของการตำรวจชุมชน (Community Policing)

ธรรมศักดิ์ วิชาระ และคณะ (อ้างถึงใน นิวัต โตพร้อม และคณะ, 2548, น. 95) การตำรวจชุมชน คือปรัชญาในการทำงานแนวใหม่ที่ตอบสนองของความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งจะต้องอาศัยความคิดริเริ่มในการกำหนดหนทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน อันประกอบด้วย ปัญหาอาชญากรรม ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม สภาพไร้ระเบียบและความเสื่อมโทรมทางกายภาพในชุมชน โดยมีความเชื่อมั่นว่า การทำงานร่วมกันระหว่างตำรวจกับชุมชนเท่านั้น คือหนทางสู่ความสำเร็จในการยกระดับความมั่นคงปลอดภัยในชุมชน ตำรวจมิใช่เป็นเพียงแต่ผู้บังคับใช้กฎหมายเท่านั้น ยังเป็นที่ปรึกษา (Advisors) ผู้ช่วยเหลืออำนาจความสะดวก (Facilitators) และผู้สนับสนุน (Supporters) ในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนริเริ่มเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชนของตนเอง

การตำรวจชุมชนอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในสหรัฐอเมริกา เช่น

- การตำรวจที่เน้นการแก้ไขปัญหา
- การตำรวจที่เน้นการแก้ไขปัญหาของชุมชน
- การตำรวจในละแวกบ้าน
- การตำรวจในพื้นที่เลือกตั้ง
- การทดลองสายตรวจที่เน้นประชาชน
- การตำรวจทดลอง
- สายตรวจเดินเท้าในละแวกบ้าน
- สายตรวจเดินเท้าในชุมชน
- การตำรวจที่เน้นชุมชน
- การตำรวจจากพื้นฐานชุมชน
- การทดลองตำรวจแบบแบ่งเขต
- สำนักงานสายตรวจเดินเท้าในชุมชน
- ลดความหวาดกลัวภัยด้วยสายตรวจเดินเท้า
- สถานีตำรวจย่อย
- ชุดปฏิบัติการตำรวจ

อนึ่ง นอกเหนือจากความหมายของการตำรวจชุมชนดังกล่าวข้างต้นแล้ว Robert C. Trojanowicz ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า การตำรวจชุมชนหมายถึง การให้อิสระแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะ

แยกตัวออกจากรถสายตรวจ เข้าไปพบปะสัมผัสถึงตัวประชาชน ถึงบ้านพักที่อยู่อาศัยในชุมชน ทุก ๆ วัน นอกจากนี้ ยังหมายถึง การอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีเสรีภาพที่จะบุกเบิกแนวทางใหม่ ๆ ของตำรวจและผู้อาศัยในชุมชนสามารถที่จะทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ความหวาดกลัวภัยจากอาชญากรรม และความเสื่อมโทรมทางกายภาพ ตลอดจนความไม่สงบเรียบร้อยทางสังคม

ปรัชญาของการตำรวจชุมชน (The Community Policing Philosophy)

ธรรมศักดิ์ วิชชาระ และคณะ (อ้างถึงใน นิวัต โตพร้อม และคณะ, 2548, น. 96) การตำรวจชุมชนเป็นปรัชญาของการตำรวจแนวใหม่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า การที่ตำรวจกับประชาชนทำงานร่วมกันโดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ความรู้สึกหวาดกลัวภัยจากอาชญากรรม ตลอดจนสภาพความไร้ระเบียบและความเสื่อมโทรมทางสังคมและทางกายภาพในชุมชนต่าง ๆ ได้

การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างได้นั้น หน่วยงานตำรวจจะต้องเสริมสร้างสัมพันธอันดีกับสุจริตชนในชุมชนนั้น ๆ โดยเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะในการจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และร่วมพัฒนาสภาพความเป็นอยู่โดยรวมของชุมชน ซึ่งเท่ากับเป็นการเปลี่ยนปรัชญาในการทำงานจากเดิมที่เข้ามาตรกรตั้งรับ ด้วยการไปถึงที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็วเพื่อการระงับเหตุ มาเป็นการใช้มาตรการเชิงรุกที่เน้นการแก้ไขปัญหาในชุมชน

จากปรัชญา ของการตำรวจชุมชนได้นำไปสู่กำหนดหลักการ 10 ประการ ของการตำรวจชุมชน ดังนี้

1. ปรัชญากลยุทธ์ขององค์การ (Philosophy and Organizational Strategy) การตำรวจชุมชนเป็นทั้งปรัชญา (วิธีการในการคิด) และยุทธศาสตร์ขององค์การ (วิธีการนำปรัชญาไปสู่การปฏิบัติ) เปิดโอกาสให้ตำรวจกับชุมชนทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในวิถีแนวทางใหม่ ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติดให้โทษ ความหวาดกลัวภัยอาชญากรรม สภาพไร้ระเบียบทางสังคมและทางกายภาพ ความเสื่อมโทรมของชุมชนที่อยู่อาศัย รวมทั้งคุณภาพชีวิตโดยรวมในชุมชน ปรัชญาการตำรวจชุมชนนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ตราบาใดที่ตำรวจไม่ยอมรับฟังเสียงของประชาชนในการกำหนดนโยบายตำรวจ ประชาชนก็จะไม่เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนในงานของตำรวจ การทำงานร่วมกันของตำรวจกับชุมชนให้ได้ผล จะต้องสำรวจแนวทางสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มิใช่เพียงคลี่คลายคดีรายใดรายหนึ่งเท่านั้น

2. การให้อำนาจแก่ชุมชน (Commitment to Community Empowerment) ยุทธศาสตร์การตำรวจชุมชน เริ่มต้นด้วยการสร้างความเข้าใจกับบุคลากรทุกฝ่ายในหน่วยงานตำรวจ ทั้ง

เจ้าหน้าที่ตำรวจในสายปฏิบัติการและสายธุรการ ให้ร่วมแรงร่วมใจกันยึดมั่นและนำปรัชญาการตำรวจไปใช้ในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง โดยจะต้องมอบอำนาจการตัดสินใจให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับปฏิบัติการ เนื่องจากประชาชนผู้อยู่อาศัยในชุมชนทุกคนมีฐานะเป็น “พันธมิตรในเชิงหุ้นส่วน” (Full fledged partners) กับตำรวจ ย่อมจะต้องมีสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหา การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และการวางแผนทางแก้ไขปัญหาชุมชน

3. การตำรวจภายใต้รูปแบบของการกระจายการบริหารลงสู่ระดับชุมชนและถึงประชาชน เป็นรายบุคคล (Decentralized and Personalized Policing) การนำหลักการตำรวจชุมชนไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังนั้น หน่วยงานตำรวจจะต้องสร้างและพัฒนาตำรวจสายพันธุ์ใหม่ที่มีชื่อเรียกว่า “เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชน” ผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เชื่อมโยงและประสานงานโดยตรงระหว่างตำรวจกับประชาชนในชุมชน ในฐานะตัวแทนของหน่วยงานตำรวจในชุมชน เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนจึงต้องตัดขาดจากภาระหน้าที่สายตรวจในการรับแจ้งเหตุตามสั่งการจากศูนย์วิทยุตำรวจ เพื่อให้สามารถสัมผัสกับประชาชนได้อย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอ โดยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบเขตพื้นที่ปฏิบัติการที่แน่นอนชัดเจน ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจควรยึดถือปฏิบัติตามหลักการตำรวจชุมชนกันทุกคน

4. การแก้ไขปัญหาเชิงรุกทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Immediate and Long-Term Proactive Problem Solving) เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนมีบทบาทในการติดต่อกับสุจริตชนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้สามารถศึกษาสำรวจแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนในเชิงสร้างสรรค์โดยประชาชนมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและอาสาสมัคร ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนยังคงปฏิบัติหน้าที่ให้บริการและจับกุมผู้กระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองได้ตามปกติ แต่สามารถดำเนินความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ด้วยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาดำเนินการช่วยเหลือ

5. จรรยาบรรณ นิติกรรม ความรับผิดชอบ และความไว้วางใจ (Ethics, Legality, Responsibility and Trust) การตำรวจชุมชน ถือเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างตำรวจกับประชาชน เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพในรูปแบบใหม่ บนพื้นฐานความเชื่อถือและความไว้วางใจที่แต่ละฝ่ายมีต่อกัน ซึ่งตามรูปแบบสัมพันธภาพใหม่นี้ ตำรวจมีบทบาทเป็น “ตัวเร่ง” คอยกระตุ้น เร่งเร้าเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อคุณภาพชีวิตในชีวิตในชุมชนของตนเองโดยรวมมากขึ้นนั้น ย่อมเปิดโอกาสให้ตำรวจมีเวลาทำงานร่วมกับชุมชนในการวางแผนทางแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพิ่มมากขึ้นด้วย

6. ขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ของความรับผิดชอบของตำรวจให้กว้างขวางขึ้น (Expanding the Police Mandate) การตำรวจชุมชนเพิ่มบทบาทในการปฏิบัติงานเชิงรุก ควบคู่ไปกับการปฏิบัติภารกิจ ปกติ แบบดั้งเดิมในเชิงตั้งรับ เพื่อให้สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ ตำรวจมีฐานะเป็นหน่วยงานควบคุมกติกาสังคมเพียงหน่วยงานเดียวที่เปิดทำการทุกวัน ตลอด 24 ชั่วโมงโดยไม่มีวันหยุด จึงต้องรักษาขีดความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉิน วิกฤติการณ์และเหตุร้ายต่าง ๆ รวมทั้งอาชญากรรมความรุนแรงทุกประเภทได้อย่างทันท่วงทีนั้นไว้ให้ได้มาตรฐานอยู่เสมอ ซึ่งตำรวจยังคงต้องดำเนินมาตรการในเชิงตั้งรับอยู่ตลอดไป การตำรวจชุมชนเพิ่มบทบาทอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของตำรวจให้กว้างขวางขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นทันทีทันใด และส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง โดยมุ่งมั่นปรารถนาที่จะทำให้ชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัย ความสงบสุข และมีบรรยากาศที่น่าอยู่อาศัยมากขึ้นในอนาคตให้ได้

7. ให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (Helping Those with Special Needs) การตำรวจชุมชนเน้นการสำรวจแนวทางใหม่ ๆ ในการให้ความคุ้มครอง ช่วยเหลือ และสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายพิเศษที่มีความอ่อนแอ เช่น เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ ชนกลุ่มน้อย คนยากจน คนพิการ และคนจรจัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของงานป้องกันอาชญากรรมและงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิมและขยายผลการปฏิบัติให้กว้างขวางขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเข้าถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างเสมอหน้ากัน

8. ความริเริ่มสร้างสรรค์และแรงสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน (Grass-roots Creativity and Support) การตำรวจชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนการนำวิทยาการและเทคโนโลยีก้าวหน้ามาใช้ในกิจการตำรวจอย่างเหมาะสม แต่ยังคงมีความเชื่ออยู่เสมอว่า ไม่มีสิ่งใดเหนือกว่าการร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเป็นทีม ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จของงาน โดยผู้บังคับบัญชาจะต้องให้ความไว้วางใจต่อตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนผู้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในแนวหน้า บนท้องถนน ซึ่งสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมากที่สุด ด้วยความเชื่อมั่นในการใช้ดุลยพินิจ วิจารณ์ญาณ ไหวพริบ ปฏิภาณ และประสบการณ์ประกอบกัน ในการสร้างสรรค์หนทางใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน

9. การเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานตำรวจ (Internal Change) การตำรวจชุมชนจะต้องกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องประสานสัมพันธ์กับทุกฝ่ายภายในหน่วยงานตำรวจอย่างเต็มรูปแบบ โดยกำหนดหน้าที่การงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจชุมชนให้เป็นผู้รอบรู้งานทั่วไป (Generalist) มีหน้าที่คอยเชื่อมโยงและประสานงานระหว่างตำรวจกับประชาชนผู้ใช้บริการ โดยให้การสนับสนุนเกี่ยวกับข้อมูลและผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปและปัญหาความเดือดร้อนในชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ๆ ภายในหน่วยงานตำรวจ และแสวงหาความร่วมมือและแรงสนับสนุนจาก

ชุมชนในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานสำรวจโดยรวม เมื่อได้ยอมรับปรัชญาการสำรวจชุมชนไว้เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวของหน่วยงานสำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่สำรวจทุกคนควรยึดถือปฏิบัติตามแนวทางใหม่นี้ ซึ่งอาจใช้เวลาประมาณ 10-15 ปี

10. การวางรากฐานเพื่ออนาคต (Building for the Future) การสำรวจชุมชนกำหนดแนวทางการให้บริการประชาชน โดยกระจายลงสู่ระดับชุมชน (Decentralized) และสัมผัสประชาชนเป็นรายบุคคล (Personalized) โดยยอมรับว่าตราบดีที่สำรวจยังคงเห็นห่างกับชุมชน ย่อมไม่อาจที่จะเข้าไปจัดระเบียบในชุมชนนั้น ๆ ให้เรียบร้อยได้สำเร็จ จะต้องปรับทัศนคติให้ประชาชนเข้าใจเสียใหม่ว่า ตำรวจคือแหล่งที่พึ่งพิง ประชาชนสามารถใช้บริการและขอรับความช่วยเหลือต่าง ๆ ได้ในยามทุกข์ร้อน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน การสำรวจชุมชนจึงมิใช่ยุทธวิธีสำรวจที่จะนำมาใช้เพียงชั่วคราวแล้วละทิ้งไปแบบไฟไหม้ฟาง แต่เป็นทั้งปรัชญาในการทำงานแนวใหม่และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานสำรวจที่ค่อนข้างยืดหยุ่นและสามารถปรับให้สอดคล้องกับความต้องการและลำดับความเร่งด่วนของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๆ ได้

1.5 แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน (Community Justice)

แนวคิดเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจ ภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่ผู้ศึกษาจะนำมากล่าว คือ

คำจำกัดความและความหมาย

กระทรวงยุติธรรม (<http://www.303.154.185.6/web/index.php?q=doc/d/387>) กล่าวสรุปถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนว่า เป็นรูปแบบเชิงกลยุทธ์ในการลดอาชญากรรมและป้องกันอาชญากรรมด้วยวิธีการสร้างและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน แบบเป็นหุ้นส่วน กับชุมชนทั้งหลาย มุ่งเน้นการทำงานอย่างเป็นระบบในเชิงรุก การแก้ปัญหา โดยมุ่งไปที่การป้องกันการควบคุม และการลดอาชญากรรมรวมถึงการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม

ที่มาของกระบวนการยุติธรรมชุมชน

เป็นเวลานานนับศตวรรษที่นานาประเทศใช้กระบวนการยุติธรรมอาญาเป็นกระบวนการยุติธรรมเดียวในการให้ความเป็นธรรมและยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมลักษณะเด่นของกระบวนการยุติธรรมอาญาที่เด่นชัดคือ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อำนาจรัฐโดยสมบูรณ์เพราะประชาชนมอบอำนาจให้รัฐเป็นตัวแทนของตน รัฐสถาปนาตัวเองเป็นตัวแทนของผู้เสียหาย ความสมบูรณ์ในการใช้อำนาจรัฐที่เด่นชัดคือ รัฐเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ว่าจะอะไรเรียกว่าการกระทำ

ผิด ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา กำหนดความหมายว่าจะอะไรคือความยุติธรรม โดยการกำหนดบทลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ทำให้เป็นที่เชื่อกันว่า เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น และรัฐได้ลงโทษผู้กระทำผิดตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว เรียกว่าความยุติธรรมเกิดขึ้นแล้ว ตลอดจนกำหนดว่า ทำอย่างไรจึงจะได้มาซึ่งความยุติธรรม ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมไว้ ให้ความสำคัญกับความเป็น มาตราฐานเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เป็นอย่างยิ่ง คนที่จะทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมได้คือ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ รวมทั้งผู้พิพากษาที่ต้องผ่านการเรียนการสอนมาตามลำดับ จนเป็นที่เชื่อกันว่ามีความรู้ความสามารถมากพอจะอำนวยความยุติธรรมได้ คนที่ไม่มีคุณสมบัติ หรือไม่มีความรู้ทางนิติศาสตร์ ไม่สามารถทำหน้าที่ในกระบวนการนี้ได้ มีระเบียบแบบแผนและมีความเป็นทางการสูงมาก มีการกำหนดกฎเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน มีภาษาเฉพาะที่ใช้กันในวงการและเป็นที่ยอมรับและเชี่ยวชาญกันเฉพาะคนที่ผ่านการเรียนการสอนมาอย่างเป็นทางการเท่านั้น

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอาญาต้องมีต้นทุนเป็นตัวเงิน เพราะเมื่อเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ก็ต้องมีรายจ่ายสำหรับค่าวิชาชีพหรือค่าความชำนาญเฉพาะทาง ตัวอย่างเช่น ต้องจ่ายค่าทนาย เพราะคนที่ไม่มีความรู้เฉพาะทางไม่สามารถดำเนินการในชั้นศาลได้ด้วยลำพังตนเอง เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมอาญาดำรงอยู่และทำหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมและยุติความขัดแย้งในสังคมมานานนับศตวรรษ และน่าจะดำรงอยู่ได้ตลอดไปตราบนานเท่าที่ สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้คนในสังคมได้ แต่เมื่อถึงช่วงเวลานี้กระบวนการยุติธรรมอาญาก็ถูกตั้งคำถาม ทั้งที่เป็นคำถามที่เกิดจากคนในกระบวนการยุติธรรมเอง และประชาชนทั่วไป ประเด็นคำถามที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. การที่ประชาชนมอบอำนาจให้รัฐเป็นตัวแทนของตน มอบอำนาจให้รัฐกำหนดกฎเกณฑ์กติกาทุกอย่างตามที่รัฐเห็นสมควรนั้น รัฐได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนได้ดี คำว่า “ดี” ในที่นี้คือ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายได้อย่างแท้จริงหรือไม่ และการที่รัฐกำหนดกฎเกณฑ์ว่า การกระทำใดเรียกว่า “การกระทำผิด” เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้วต้องลงโทษหรือจัดการกับผู้กระทำผิดอย่างไรจึงจะเรียกว่าความยุติธรรม เช่น การจำคุก กักขัง ประหารชีวิต ฯลฯ ประเด็นคำถามที่เกิดขึ้นคือ การลงโทษหรือการจัดการเช่นที่ว่านั้นเป็นความยุติธรรม แล้วหรือความยุติธรรมคืออะไร เพราะเมื่อพูดถึงความยุติธรรม คนแต่ละคนก็ให้ความหมายของคำว่า “ความยุติธรรม” แตกต่างกัน ความยุติธรรมในมุมมองของรัฐและในมุมมองของผู้เสียหายอาจ

แตกต่างกันก็ได้ ประเด็นสำคัญคือ สังคมให้อำนาจใครในการกำหนดความยุติธรรมเป็นความยุติธรรมในมุมมองของใคร

2. ความเป็นมาตรฐาน ให้ความหมายว่า “ความเหมือนกัน” กล่าวคือ การกระทำผิดเหมือนกัน มีเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ เหมือนกัน ต้องลงโทษหรือได้รับการจัดการเหมือนกัน การที่ให้ความสำคัญกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางก็ด้วยเหตุผลความเชื่อว่า คนที่ได้รับการเรียนรู้มาเหมือนกัน ผ่านกระบวนการคัดสรรมาเหมือนกัน ย่อมต้องทำงานหรืออำนวยความสะดวกยุติธรรมได้เหมือนกันประเด็นคำถามเกิดขึ้นคือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเหล่านั้นสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้เหมือนกันจริงหรือ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นคือ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเหล่านั้นมีความเป็น ปุถุชนที่มีผลต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรม หรือการตัดสินปัญหา หรือการยุติความขัดแย้ง ความเป็นมาตรฐานในความหมายว่าเหมือนกันแบบไม่บรรทัดจึงไม่เป็นจริง ความเป็นไปได้ของคำว่า “มาตรฐาน” คือความไม่แตกต่างกันไปจากกรอบสี่เหลี่ยมที่กำหนดเท่านั้น

มีผลการศึกษาวิจัยหลายเรื่องที่ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางใดต่างก็มีความเป็นปัจเจกชน มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับความคิดและ/หรือการตัดสินใจที่สำคัญคือ การเรียนรู้ทางสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการหล่อหลอมความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์แต่ละคน จากผลการวิจัยเรื่อง ความแตกต่างของปัจเจกบุคคลของผู้พิพากษาไทยไทยที่มีอิทธิพลต่อจุดประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญาพบว่า ความแตกต่างของปัจเจกบุคคลของผู้พิพากษามีอิทธิพลต่อการลงโทษหนัก/เบา ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบสวัสดิการสังคมและมีความเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดจากปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ จะลงโทษเบากว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมและมีความเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดจากลักษณะปัจเจกบุคคลของผู้กระทำผิด

3. ความเป็นระเบียบแบบแผน ความเป็นพิธีรีตอง เป็นเปลือกของความยุติธรรม ทำให้เกิดภาพลวงตาว่า เมื่อทำตามระเบียบแบบแผนหรือขั้นตอนที่วางไว้แล้ว จะได้รับความยุติธรรมที่รออยู่ที่จุดหมายปลายทาง ทำให้เชื่อว่า เมื่อดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จะได้รับความยุติธรรม ประเด็นคำถามคือ ถ้าปราศจากความเป็นระเบียบแบบแผนหรือความเป็นพิธีรีตองแล้ว จะไม่ได้รับความยุติธรรมจริงหรือ เส้นทางเดินเพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมมีเส้นทางเดียวเท่านั้นหรือ

4. กระบวนการยุติธรรมอาญาต้องใช้ทุน แสดงให้เห็นว่า คนที่ไม่มีทุนก็ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ หากจะแย้งว่า รัฐก็ได้ช่วยเหลือคนยากจนอยู่แล้ว เช่น การหาทนายให้ ประเด็นสำคัญคือ บริการที่รัฐจัดให้สามารถตอบสนองของคนจนทุกคนที่ต้องการใช้บริการอย่างทั่วถึงหรือไม่ ที่สำคัญคือมีกระบวนการยุติธรรมใดที่ใช้ทุนน้อยกว่าหรือไม่ต้องใช้ทุนเลยหรือไม่

แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมชุมชน

กระบวนการยุติธรรมชุมชนคือ การจัดการกับปัญหาอาชญากรรมโดยการให้ชุมชนเข้ามาช่วยแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากอาชญากรรม โดยมีที่มาจากแนวคิดที่ว่า รัฐตระหนักในศักยภาพของชุมชนในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเอง ประกอบกับข้อจำกัดของรัฐที่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาสังคมทั้งหลายทั้งปวงได้เพียงลำพัง ข้อจำกัดที่ว่านี้ นอกจากจะเป็นข้อจำกัดเรื่องเงินและกำลังคน สาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมชุมชน แล้ว ยังหมายรวมถึงข้อจำกัดในเรื่องความรู้ความเข้าใจในวิถีชุมชนอย่างลึกซึ้งด้วย นอกจากนี้ยังเป็นไปตามหลักการบริหารงานยุติธรรมในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่ต้องการความร่วมมือสูงและลงทุนต่ำ และให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้เป็นพลเมืองที่สามารถเป็นกำลังการผลิต (Productive citizen) ได้

1. ตระหนักว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำผิดต่อความสัมพันธ์ของมนุษย์ ไม่ใช่การกระทำผิดต่อรัฐ
2. ให้ความสำคัญกับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม ไม่ใช่การแก้แค้นทดแทน
3. ต้องให้เหยื่อหรือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน ช่วยกันแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม
4. ผู้กระทำผิดต้องยอมรับว่าตัวเองทำผิด ต้องมีความสำนึกผิด
5. ชุมชนมีเจตจำนงในการเป็นเจ้าของอำนาจในการอำนวยความยุติธรรม และ/หรือการบริหารงานยุติธรรม
6. มีความเข้าใจถึงข้อจำกัดของการลงโทษโดยการจำคุก และ/หรือ การกักขัง ว่าไม่ได้ทำให้สังคมดีขึ้น หรือช่วยให้ผู้กระทำผิดได้กลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคมได้เสมอไป

ปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมชุมชน

กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และการให้ความสำคัญกับความต้องการ (Need) ของผู้เสียหายในการเยียวยาหรือแก้ไขทดแทนความเสียหายที่ได้รับจากอาชญากรรม

องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรมชุมชน

1. ให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นในฐานะหุ้นส่วน (Partnership) กับกระบวนการยุติธรรม
2. เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) โดยการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรม

3. มีการบูรณาการผู้กระทำผิดกับการยกระดับความปลอดภัยของสังคม/ชุมชน (enhance public safety) อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการยุติธรรมชุมชนเป็นแนวคิดใหม่ในกระบวนการยุติธรรม เป็นผลมาจากการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางสังคมศาสตร์ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ ๆ คือการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอำนาจหน้าที่ (Authority) คำว่า "อำนาจหน้าที่" ในที่นี้หมายถึงอำนาจในการกำหนดความหมายของความยุติธรรม บุคลากรในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม กระบวนการหรือวิธีการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่ง ความยุติธรรม และการจัดการกับผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมอาญา (Criminal justice) อำนาจดังกล่าวข้างต้นเป็นอำนาจของรัฐโดยสมบูรณ์ในการ

1. กำหนดความหมายของความยุติธรรมโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าการกระทำใดเป็นการ กระทำผิด และต้องลงโทษหรือจัดการกับผู้กระทำผิด/การกระทำผิดนั้นอย่างไรจึงจะเรียกว่า "ความยุติธรรม"

2. กำหนดว่าใครมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ในกระบวนการยุติธรรมอาญา รัฐมีอำนาจในการกำหนดว่า คนที่มีหน้าที่ดังกล่าวคือ ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ พนักงานคุมประพฤติ และทนายความ คนเหล่านี้เป็นทั้งคนของรัฐ และเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถที่รัฐยอมรับ

3. การลงโทษและการแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐ ในการกำหนดว่าจะลงโทษหรือแก้ไขผู้กระทำผิดอย่างไร ด้วยวิธีการใด

ในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ชุมชนมีอำนาจในการบริหารงานยุติธรรม โดยผ่านการประชุม/การตกลงร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขผู้กระทำผิด โดยมุ่งให้ผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดี เป็นกำลังการผลิตและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

ภารกิจสำคัญของรัฐ โดยผ่านตัวแทนของรัฐคือหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤติ หรือราชทัณฑ์ คือ การเสริมสร้างพลังชุมชน (Community empowerment) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

ในการศึกษาข้อมูลเรื่อง community justice ของประเทศสหรัฐอเมริกา เราจะพบคำว่า prosecution community justice, policing community justice, probation community justice ฯลฯ แท้จริงแล้วก็คือการที่หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งอัยการ ตำรวจ สำนักงานคุมประพฤติ เข้าไปทำงานกับชุมชนโดยการเสริมสร้างพลังชุมชน (community empowerment) นั่นเอง เป็นการดำเนินงานในลักษณะเดียวกัน แต่มีชื่อหน่วยงานอยู่เป็นการแสดงให้เห็นว่าใครทำ ทำโดยหน่วยงานใด

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของหน่วยงานใด ต่างก็มีเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมชุมชนเช่นเดียวกัน นั่นคือ

1. ให้ชุมชนมีความตระหนักและยอมรับเรื่องกระบวนการยุติธรรมชุมชน
2. ให้ชุมชนเป็นเจ้าของในอำนาจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพิ่มมากขึ้น
3. สร้างพลังให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมชุมชน
4. รักษาพันธมิตร (Partnership) ที่มีอยู่ และแสวงหาพันธมิตรใหม่ในกระบวนการยุติธรรมชุมชนร่วมกัน
5. สร้างกรอบการทำงานในการให้การสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมชุมชน ซึ่งหมายความรวมทั้ง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร, การฝึกอบรม, การศึกษา, และการสนับสนุนทรัพยากรแก่ชุมชน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนมีความยั่งยืน และอยู่บนพื้นฐานของทักษะและทรัพยากรในชุมชนเอง

กระบวนการยุติธรรมชุมชนเกิดขึ้นได้เสมอถ้ามีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ

1. มีพลเมืองที่เข้มแข็ง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “active citizen” พลเมืองเหล่านี้เป็นคน ที่กระตือรือร้น และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะเสมอ มองว่าเรื่องของสังคมหรือ ส่วนรวมเป็นเรื่องที่ตนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ไม่คิดว่าภารกิจใด ๆ ก็ตามต้องเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น คนเหล่านี้ไม่เคยยอมมือเท้าและเรียกร้องให้รัฐทำโน่นทำนี่ แต่จะเรียกร้อง สิทธิที่จะทำโน่นทำนี่เพื่อส่วนรวม
2. มีรัฐที่เชื่อมั่นในศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน/ภาคประชาสังคม/และ ประชาชน การที่รัฐเชื่อเช่นนี้ ทำให้รัฐพร้อมที่จะเสริมสร้างพลังชุมชน/ภาคประชาสังคม/ประชาชน ให้เข้มแข็ง และพร้อมที่จะลดทอนอำนาจของรัฐลงจากการเป็นเจ้าของอำนาจมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้ให้บริการ

2. โครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธร

อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับโครงการสายตรวจอาสา ที่จะนำมาศึกษา ในการศึกษา การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการ สายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพานจังหวัดเชียงราย มีดังนี้

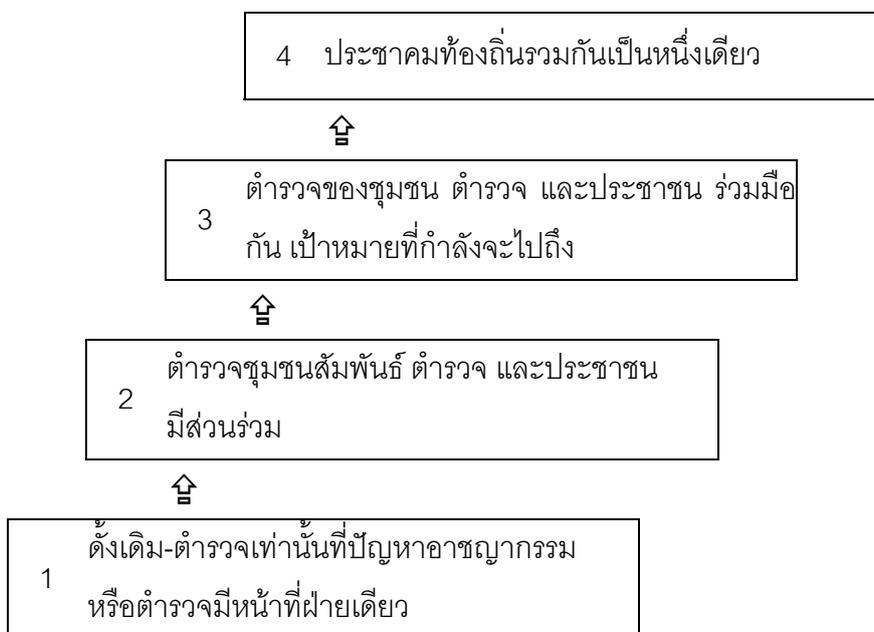
2.1 ยุทธศาสตร์ ภาครัฐจังหวัดเชียงราย

การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยสร้างความเข้มแข็งและเป็นสุขในสังคม อาชญากรรม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เป็นปัจจัยเหตุและผลที่มีผลกระทบต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เป็นตัวชี้วัดระดับของคุณภาพชีวิตของคนในสังคม การเกิดอาชญากรรมในอัตราต่ำ ย่อมแสดงถึงความสงบสุข อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตและสังคม แผนพัฒนาต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัวอยู่ในเขตเมือง ส่งผลให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมือง จึงนำมาซึ่งปัญหาสังคมมากมาย และที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นคือปัญหาอาชญากรรม

ยุทธศาสตร์เชิงรับ-การแก้ไขปัญหาอาชญากรรม เป็นหน้าที่ของตำรวจโดยตรงซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายด้วยการปราบปรามเป็นหลัก ผลการปราบปรามและนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แม้จะจับกุมคุมขังผู้กระทำผิดและลงโทษตามกฎหมาย แต่ความเสียหายและสูญเสียที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่อาจกลับคืนสภาพเดิมได้ ดังนั้น มาตรการป้องกันมิให้เหตุเกิด จึงเป็นวิธีการที่นำไปสู่ความสงบสุขของชุมชนและสังคมโดยแท้จริง

ยุทธศาสตร์เชิงรุก-จากการศึกษาประสบการณ์ของตำรวจนานาประเทศพบว่า ตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้โดยปราศจากความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชน แนวทางแก้ปัญหาอาชญากรรมสมัยใหม่ จึงมุ่งไปสู่การดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และกระจายกำลังตำรวจไปยังพื้นที่ให้มากที่สุด ระบบงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์จึงเกิดขึ้น เป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่และเป็นรูปแบบกระบวนการทำงานของตำรวจที่แสวงหาความร่วมมือจากประชาชน

ภาพที่ 2.1
รูปแบบยุทธศาสตร์เชิงรุกในการรักษาความปลอดภัย
ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

2.2 ประวัติความเป็นมา และโครงสร้างของสายตรวจอาสา

สายตรวจอาสา หมายถึง ประชาชนใน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่อาสาเข้ามาร่วมโครงการสายตรวจอาสา เพื่อช่วยเหลือกิจการของตำรวจ ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ในด้านต่าง ๆ เช่น การป้องกันภัยจากยาเสพติด การป้องกันอาชญากรรม การรักษาความสงบเรียบร้อย การให้บริการแก่ชุมชน ซึ่งใน อำเภอพาน มีสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุให้มีการริเริ่มโครงการสายตรวจอาสา ดังนี้

แนวความคิดจัดตั้งโครงการสายตรวจอาสา เริ่มจากปัญหายาเสพติดที่มีมากมายในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศ ซึ่งอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่มีเขตติดต่อกับประเทศพม่า ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยาบ้า อันเป็นเหตุให้สถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดมีความรุนแรง เนื่องจากเป็นเส้นทางขนส่ง และตลาดค้ายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงมีแนวโน้มสูงขึ้นตามสภาพปัญหายาเสพติด

สถานการณ์กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และข้าราชการในพื้นที่ได้ร่วมดำเนินงานต่อสู้กับขบวนการยาเสพติดได้ผลเป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอต่อการควบคุมสถานการณ์

ภายในพื้นที่อำเภอพาน ได้อย่างเบ็ดเสร็จเนื่องจากกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด กล่าวคือ มีกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจประมาณ 200 นาย ในขณะที่ประชากรในอำเภอพานประมาณ 140,000 คน และมีพื้นที่รับผิดชอบถึง 15 ตำบล 232 หมู่บ้าน ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงรายจึงได้นำนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยประกาศสงครามกับขบวนการค้ายาเสพติด โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ตามหลักยุทธศาสตร์ร่วมพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด ซึ่งได้ดำเนินการดังนี้

- แสวงหาความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นแนวร่วมในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- จัดทำเวทีประชาคม เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อปัญหายาเสพติดโดยปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงปัญหา ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติในการป้องกันชุมชนให้ปลอดภัยจากยาเสพติด
- เสริมสร้างความมั่นใจ ด้วยการปฏิบัติการจิตวิทยา จัดกิจกรรมป้องกัน และรณรงค์ รวมทั้งกดดันปราบปรามทุกรูปแบบ จัดตั้งมาตรการทางสังคม และจัดตั้งชุดสายตรวจอาสา
- จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้ายาเสพติดทั้งรายใหญ่ รายกลาง รายย่อย บุคคลผู้เสพยาเสพติด
- จัดทำค่ายบำบัด ชุมชนดูแล และพัฒนาอาชีพ เพื่อติดตามดูแลผู้ผ่านการบำบัด ช่วยส่งเสริมพัฒนาอาชีพและส่งเสริมให้ประชาชนดูแลช่วยเหลือกัน
- เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยการทำให้ประชาคมร่วมกันทุกฝ่ายมีการระดมทุนทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม เพื่อร่วมกันสร้างพลังแผ่นดิน พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้และยั่งยืนตลอดไป

จากหลักยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ จึงได้จัดตั้งตำรวจหมู่บ้าน หรือสายตรวจอาสาสมัครขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล เป็นไปตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบอบประชาธิปไตย และ เป็นการป้องกันปัญหายาเสพติด รวมทั้งปัญหาอาชญากรรมในเชิงรุกจึงก่อให้เกิด การจัดตั้งโครงการสายตรวจอาสา ซึ่งมีทำหน้าที่เป็นตำรวจบ้าน เพื่อช่วยเหลือภารกิจในการป้องกันยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อย และให้บริการประชาชน ให้บรรลุผลนั้น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย

- หัวหน้าสถานีตำรวจภูธร ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการ และรับผิดชอบโครงการ
- นายอำเภอ ในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับอำเภอ (ศอ.ปป.) และเป็นผู้อนุมัติโครงการ

- กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนสำคัญในการคัดเลือกประชาชน เข้ามารับการฝึกอบรมตามโครงการสายตรวจอาสา และกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสายตรวจอาสา

- องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นฝ่ายให้การสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรม แต่ละตำบล โดยจัดสรรเงิน 5% ของงบบุคลากรที่รัฐบาลจัดสรรให้แต่ละองค์การบริหารส่วนตำบล

- นายตำรวจรับผิดชอบพื้นที่ตำบล ตำรวจประจำหมู่บ้าน และผู้ยามสายตรวจตำบลต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสำหรับสายตรวจอาสา ในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละตำบล

- ปลัดอำเภอฝ่ายป้องกัน สามารถให้การสนับสนุนในเรื่องจัดหาอาวุธปืนยาวโดยจัดสรรอาวุธจากโครงการ ทส.ปช. เพื่อให้สายตรวจอาสาเบียดเบียนไปใช้ในการออกตรวจในพื้นที่เสี่ยงร่วมกับตำรวจ

นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการอื่น ๆ ที่สามารถให้การสนับสนุนได้ เช่น เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลหรือสาธารณสุข ให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น

เนื่องจากโครงการนี้ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุก ๆ ฝ่าย จะต้องมีการประชุมหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกฝ่ายมองเห็นสภาพปัญหาและความจำเป็นที่ต้องมีโครงการสายตรวจอาสา ดังนั้นขั้นตอนการดำเนินงานจึงมีความสำคัญไม่น้อย กล่าวโดยสรุปแล้วมีขั้นตอนในการจัดตั้งโครงการสายตรวจอาสา ดังนี้

- ร่างโครงการสายตรวจอาสา เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุม กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความเห็นชอบ และขอความร่วมมือ

- ขอความเห็นชอบในหลักการจากองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานงบประมาณ

- เสนอโครงการต่อนายอำเภอ ในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ฯ (ศอ.ปป.) เพื่อขออนุมัติโครงการ เมื่ออนุมัติแล้วจะส่งการให้ทุก อบต. อุดหนุนงบประมาณให้กับ สถานีตำรวจเพื่อดำเนินการต่อไป

- แสวงหาผู้เข้ารับการฝึกอบรม เข้ารับการฝึกอบรม ตามหลักสูตรที่จัดให้

- ติดตาม กำกับ ดูแล การปฏิบัติงานของสายตรวจอาสาเป็นประจำ อย่างน้อยควรมีการประชุม เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อเพิ่มเติมความรู้แก่สายตรวจอาสา และ แนะนำเทคนิค วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ โดยจัดให้สายตรวจผู้ยามตำบลเป็นศูนย์ประสานงาน และเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สายตรวจอาสา

2.3 บทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา

เนื่องจากการจัดตั้งโครงการสายตรวจอาสา มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน
3. เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

จึงได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของสายตรวจอาสา ดังนี้

1. การป้องกันภัยจากยาเสพติด โดยให้สายตรวจอาสา มีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลหมู่บ้านของตนเอง มิให้มีผู้ค้ายาเสพติดรายกลาง และรายย่อย เพราะประชาชน ด้วยกันเองจะรู้ข้อมูลภายในหมู่บ้านของตนได้ดี จึงสามารถกดดัน ผู้ค้าให้เลิกค้าอย่างได้ผล สำหรับผู้ค้ายาเสพติด รายใหญ่ นั้น สายตรวจอาสา จะทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อดำเนินการต่อไป สำหรับผู้เสพยาเสพติด ให้สายตรวจอาสา นำผู้เสพเข้ารับการบำบัด ณ ศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดประจำอำเภอ นอกจากนี้สายตรวจอาสายังมีหน้าที่ติดตามดูแลผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา มิให้หวนกลับไปติดยาเสพติดอีก

2. การป้องกันอาชญากรรม สายตรวจอาสา ทำหน้าที่ป้องกันอาชญากรรมโดยการ ออกตรวจตราหมู่บ้านของตน เพื่อป้องกันเหตุต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน และมีหน้าที่ในการสืบสวนข้อมูลก่อนเกิดเหตุในแต่ละชุมชน

3. การรักษาความสงบเรียบร้อย สายตรวจอาสา ทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านของตน ตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

4. การให้บริการแก่ชุมชน เช่น การดูแลด้านจราจร การบรรเทาสาธารณภัย การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บเบื้องต้น

2.4 การปฏิบัติงานของสายตรวจอาสา

เริ่มตั้งแต่มีการก่อตั้งโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัด เชียงราย อาสาสมัครในโครงการ ได้มีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ของตำรวจ ตามวัตถุประสงค์ในการ จัดตั้งโครงการเรื่อยมา โดยจะเห็นได้จากการออกคำสั่งให้สายตรวจอาสา ร่วมปฏิบัติงานต่าง ๆ ดังนี้

คำสั่ง งานป้องกันปราบปรามสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัด เชียงราย ที่ 2 / 2549 ลงวันที่ 10 ก.พ.2549 เรื่อง จัดชุดปฏิบัติการอำนวยความสะดวกด้านการจราจรและรักษาความปลอดภัยให้แก่คณะป็นจักรยานแก่นจัน พ.ต.ท.ชวลิต ธนาคำ รองผู้กำกับการฝ่ายป้องกัน

ปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้ออกคำสั่งให้สายตรวจอาสา ร่วมปฏิบัติงานโดยให้ร้อยเวรบริการเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติ และให้อยู่ในการกำกับดูแลของ พ.ต.ท.สุพจน์ มัจฉา สารวัตรป้องกันปราบปราม ดังนี้

1. บริเวณจุดเริ่มต้นโรงเรียนพานพิทยาคม ถึงบ้านป่าไผ่ หมู่ 4 ตำบลเมืองพาน ให้ชุดจรวจ

อำนวยความสะดวกด้านการจราจร และ ส่งคณะถึงเขตติดต่อพื้นที่ ตำบลม่วงคำ โดยใช้เส้นทางถนนคันคลองชลประทาน ไปบ้านฝั่งต้น หมู่ที่ 8 ตำบลม่วงคำ การรักษาความปลอดภัย มอบหมายให้สายตรวจรถยนต์ และสายตรวจรถจักรยานยนต์ผลัดที่เข้าเวรประจำวัน 13 ก.พ. 2549 ขบวนเริ่มเวลา 08.30 น

2. สายตรวจตำบลม่วงคำ ประสานกับประธานสายตรวจอาสา รับผิดชอบการอำนวยความสะดวกด้านการจราจรตามทางแยกที่สำคัญจากเขตติดต่อตำบลเมืองพาน ไปบ้านฝั่งต้น หมู่ 8 บ้านร่องบอน หมู่ที่ 12 ศาลเจ้าจิ้งจก จนถึงเขตติดต่อบ้านอาชาพัฒนา หมู่ 8 ตำบลแม่เย็น

3. สายตรวจตำบลแม่เย็นประสานกับประธานสายตรวจอาสา รับผิดชอบการอำนวยความสะดวก

ด้านการจราจรตามทางแยกที่สำคัญจากเขตติดต่อตำบลม่วงคำ ไปบ้านอาชาพัฒนา หมู่ที่ 8 เข้าเส้นทางน้ำตกสู่หมู่บ้านนุแก่ง ข้ามถนนสี่เลนที่หน้าสุสานบ้านนุแก่ง เข้าสู่หมู่บ้านป่าสักใต้ หมู่ 6 ตำบลทานตะวัน

4. สายตรวจตำบลทานตะวัน ประสานกับประธานสายตรวจอาสา รับผิดชอบการอำนวยความสะดวกด้านการจราจรตามทางแยกที่สำคัญจากเขตติดต่อตำบลแม่เย็น บ้านป่าสักใต้ หมู่ 6 ไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทานตะวัน วัดบ้านสันโป่ สิ้นสุดการเดินทางเวลาประมาณ 15.00 น.

คำสั่ง งานป้องกันปราบปรามสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่ 3/2549 ลงวันที่ 10 ก.พ. 2549 เรื่อง จัดชุดปฏิบัติการอำนวยความสะดวกด้านการจราจรและรักษาความสงบเรียบร้อยในงานฉลองพระวิหาร พ.ต.ท.ชวลิต ธนาคำ รองผู้กำกับการฝ่ายป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ได้ออกคำสั่งให้สายตรวจอาสา ร่วมปฏิบัติงานโดยจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจรักษาความสงบเรียบร้อยภายในงานดังกล่าว และเพื่อให้การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นไปด้วยดี สถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จึงจัดกำลังสายตรวจอาสาตำบลหัวงัม และตำบลใกล้เคียงตามความเหมาะสม และให้ สายตรวจรถยนต์ที่เข้าเวรในวันดังกล่าวออกปฏิบัติหน้าที่ร่วมออกปฏิบัติ และให้อยู่ในการกำกับดูแลของ พ.ต.ท.สุพจน์ มัจฉา สารวัตรป้องกัน

ปราบปราม การจับชุดการปฏิบัติงานของสายตรวจอาสา บ้านสันช้างตาย หมู่ที่ 7 ตำบลดอยงาม อำเภอพาน โดยจัดให้มีการเข้าเวรออกตรวจในฤดูการทำนา

3. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุกฤษณ์ ปัจฉิมสวัสดิ์ (2532) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนผู้พักอาศัยในหมู่บ้านจัดสรรเขตนนทบุรีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาลเพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนผู้พักอาศัยในหมู่บ้านจัดสรรเขตนนทบุรี เกี่ยวกับประสิทธิภาพการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาล ตลอดจนถึงศึกษาถึงปัจจัย ที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้านจัดสรร การศึกษาได้ศึกษาจากประชาชนผู้พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรจำนวน 430 คน โดยสุ่มตัวอย่างพบว่า ปัจจัยบางประการมีความสัมพันธ์ต่อความคิดเห็นในการปฏิบัติป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาล ได้แก่ อายุ อาชีพ และประสบการณ์เกี่ยวกับอาชญากรรม

มานิตย์ จันทรจำเริญ (2535) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมศึกษาจากประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลห้วยขวาง จำนวน 369 คน โดยการสุ่มตัวอย่างพบว่าประชาชนที่มีภาพลักษณ์ต่อตำรวจในทางบวก จะมีระดับศักยภาพและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมสูงกว่าทั้งในกิจกรรมหลักและกิจกรรมทั่วไป ซึ่งได้แก่ การประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ช่วยเหลือตำรวจเมื่อมีอาชญากรรม นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนที่มีรายได้มากกว่า 12,000.-บาท และมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนเกิน 10 ปี มีศักยภาพในการมีส่วนร่วมสูง ในกิจกรรมหลักที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ชุมชนแฟลตและชุมชนตลาดมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมากกว่าชุมชนแบบบ้านจัดสรร

มานิตย์ จำลองรักษ์ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมในท้องที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี” พบว่าการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยการร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน การเป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่น ประสบการณ์ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และรวมถึงประสบการณ์ในการช่วยเหลือตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ชยานนท์ มีสติ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วม ของผู้นำท้องถิ่นในการป้องกันอาชญากรรม อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในท้องถิ่นมาก และผู้นำท้องถิ่นที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในท้องถิ่นน้อยจะมีระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเกิดจากธรรมชาติของคนย่อมมีความรัก ห่วงแหน ถิ่นอาศัย และต้องการให้ถิ่นอาศัยของตนเกิดความสงบเรียบร้อย

ประเสริฐ สุนทร (2543) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 6” พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำเพื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่าประเด็นการอุทิศเวลา อยู่ในระดับกลาง ส่วนประเด็นการอุทิศแรงงานและการอุทิศทุนทรัพย์อยู่ในระดับต่ำ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมแก่ เพศ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และภาพลักษณ์ของตำรวจ ส่วนปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัย และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม โดยในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมนั้น ได้แก่ เพศ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การที่เคยตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ภาพลักษณ์ต่อตำรวจ

3. จากผลการศึกษาทำให้สามารถหาแนวทาง และประมวลมาตรการในการใช้ชุมชนเพื่อป้องกันอาชญากรรมได้ ดังนี้

3.1 การแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจควรที่จะเข้าหาประชาชนเพศชาย ซึ่งจะได้รับความร่วมมือมากกว่าเพศหญิง

3.2 ควรเน้นการออกไปเยี่ยมเยียนประชาชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของตำรวจด้านการแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม

3.3 การที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นนั้นตำรวจจะต้องเสริมสร้างภาพลักษณ์ในเชิงบวก โดยปฏิบัติตนให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาและยอมรับของประชาชนเสียก่อน

สคิมนต์ สกุลไกรฟิระ (2544) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความปรารถนาการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล กรณีศึกษาโรงพยาบาลตากสิน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอกซึ่งผลกระทบต่อความปรารถนาการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล พบว่า บุคลากรวิชาชีพแพทย์และบุคลากร

ที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีความปรารถนาการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลมาก และการรับรู้ในความชัดเจนของนโยบาย องค์การ เจตคติต่อโครงการ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน การรับรู้ภาวะผู้นำแบบมุ่งมั่นความสำเร็จมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาการมีส่วนร่วม การรับรู้ภาวะผู้นำแบบให้การสนับสนุน การรับรู้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม การรับรู้ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลในทิศทางเดียวกัน

พิทยา กล้าเอม (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “งานสำรวจชุมชนสัมพันธ์ของบัญชาการตำรวจนครบาล 6 กับความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม” โดยศึกษาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานชุมชนสัมพันธ์กับการนำชุมชนเป็นหลักในการป้องกัน พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่เห็นว่าการเน้นให้ประชาชนหรือชุมชนรู้จักป้องกันตนเองเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่ได้ผลดีที่สุด และ ทัศนคติของประชาชนในการให้ความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการให้ความรู้ในการป้องกันภัยต่าง ๆ ของชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ ในด้านนโยบาย หลักการ วิธีการในการปฏิบัติงาน จะทำให้ทุกคนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในงานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ เพื่อจะได้ช่วยป้องกันดูแลชุมชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าสายตรวจอาสาคือผู้ที่ เข้ามาร่วมโครงการเพื่อ

1. การป้องกันภัยจากยาเสพติดแก่ชุมชน โดยให้สายตรวจอาสาทำหน้าที่ในการสอดส่องดูแลหมู่บ้านของตนเอง มิให้มีผู้ค้ายาเสพติดรายกลาง และรายย่อยเพราะประชาชน ด้วยกันเองจะรู้ข้อมูลภายในหมู่บ้านของตนได้ดี จึงสามารถกดดัน ผู้ค้าให้เลิกค้าอย่างได้ผล สำหรับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่นั้น สายตรวจอาสาจะทำหน้าที่ให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อดำเนินการต่อไป สำหรับผู้เสพยาเสพติด ให้สายตรวจอาสา นำผู้เสพเข้ารับการบำบัด ณ ศูนย์บำบัดรักษา ยาเสพติดประจำอำเภอ นอกจากนี้สายตรวจอาสายังมีหน้าที่ติดตามดูแลผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา มิให้หวนกลับไปติดยาเสพติดอีก

2. การป้องกันอาชญากรรม สายตรวจอาสาทำหน้าที่ป้องกันอาชญากรรมโดยการออกตรวจตราหมู่บ้านของตน เพื่อป้องกันเหตุต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นอันตรายแก่ชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน และมีหน้าที่ในการสืบสวนข้อมูลก่อนเกิดเหตุในแต่ละชุมชน

3. การรักษาความสงบเรียบร้อย สายตรวจอาสาทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านของตน ตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

4. การให้บริการแก่ชุมชน เช่น การดูแลด้านจราจร การบรรเทาสาธารณภัย การช่วยเหลือผู้บาดเจ็บเบื้องต้น

โดยการดำเนินโครงการได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าสถานีตำรวจภูธร นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล นายตำรวจรับผิดชอบพื้นที่ตำบล ตำรวจประจำหมู่บ้าน และผู้ยามสายตรวจตำบลต่าง ๆ ปลัดอำเภอฝ่ายป้องกัน นอกจากนี้ยังมีส่วนราชการอื่น ๆ เช่น เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลหรือสาธารณสุข และ ที่สำคัญที่สุดคือ ประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร และจากการดำเนินโครงการมาในระยะหนึ่ง ตำรวจสามารถแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมได้เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังทำให้สายตรวจอาสาที่มีความใกล้ชิดกับตำรวจมากขึ้น มีความรู้สึกเสมือนเป็นพวกเดียวกัน การให้ความร่วมมือ การแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงเกิดขึ้นตามมาในที่สุด

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโครงการสายตรวจอาสา ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ดังภาพนี้

4. กรอบแนวคิดการศึกษา

